

चीनमा मूल्य घट्दा विश्वलाई किन चिन्ता ?

एजेन्सी, बेइजिङ - चीनको अर्थतन्त्रले नयाँ समस्याको सामना गरिरहेको छ । पछिल्लो दुई वर्षमा पहिलो पटक यस वर्षको जुलाईमा देशमा उपभोग्य वस्तुको मूल्य सामान्यभन्दा कम भएको छ ।

मुद्रास्फीति मापन गर्ने उपभोक्ता सूचकांक अनुसार गत महिना वस्तुको मूल्य अघिल्लो वर्षको तुलनामा ०.३ प्रतिशतले घटेको छ । देशले डिफ्लेसन वा अपस्फीतिको अवस्था सामना गरिरहेको छ । डिफ्लेसन तब हुन्छ जब बजारमा सामानको माग कम हुन्छ, या त आवश्यकता भन्दा बढी उत्पादन हुन्छ वा उपभोक्ता पैसा खर्च गर्न चाहँदैनन् ।

बजारमा माग बढाउन र आन्तरिक बजारमा स्थायित्व ल्याउन चीनलाई दबाव परेको विज्ञहरू बताउँछन् । यसअघि अगस्ट ८ मा चीनको आयात-निर्यातको प्रतिवेदन आएको थियो, जसमा पछिल्लो महिना मुलुकको आयात-निर्यात दुवै न्यून रहेको उल्लेख गरिएको थियो ।

यसपछि प्रश्न उठ्न थाल्यो - कोभिड महामारीपछि देशको अर्थतन्त्र सोचे जस्तो गतिमा उभिरहेको छैन, वा यो पछिल्लो समय चीनले आर्थिक स्थितिमा ठूला परिवर्तन ल्याउने नीतिको परिणाम होइन ?

चीनमा के भएको हो, सस्तो चिनियाँ सामान विश्व बजारमा पुगेमा अन्य देशका कम्पनीमा नकारात्मक असर पर्नेछ । जसका कारण धेरै देशमा बेरोजगारी बढ्नेछ । यसले कम्पनीको नाफामा पनि असर गर्छ ।

कोभिड महामारीसँग लड्न चीनले सन् २०२० मा निकै कडा प्रतिबन्ध लगाएको थियो । विश्वका सबै देश महामारीको प्रभावबाट बाहिर आए र क्रमशः अवस्था सामान्य हुन थाल्दा चीनको अर्थतन्त्र संकटसँग जुधिरहेको छ । एकातिर महामारीका कारण आपूर्ति शृङ्खला ठप्प भएको थियो भने चीनको घरेलु बजार पनि लगभग ठप्प थियो । अर्कोतर्फ अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा अमेरिकालगायत केही देशले चीनसँग व्यापार सम्बन्ध तोड्ने कुरा गरिरहेका थिए ।

मंगलबार अधिकारीहरूले देशको आयात-निर्यातको तथ्यांक सार्वजनिक गरे । यसअनुसार गत वर्षको जुलाईको तुलनामा यस वर्षको जुलाईमा चीनको निर्यात १४.५ प्रतिशतले घटेको छ भने आयात पनि १२.४ प्रतिशतले घटेको छ ।

चीनका स्थानीय सरकारहरू ऋणमा डुबेका छन् । नियामकहरूले भ्रष्टाचार रोक्न कम्पनीहरूलाई क्याफ डाउन गर्ने प्रयास गरिरहेका छन् भने युवा बेरोजगारी रेकर्ड स्तरमा छ। कतिपय विज्ञहरू यी तथ्याङ्कहरू चिन्ताको कारण हुनसक्ने विश्वास गर्छन् । यदि यो अवस्था अझै केही समय जारी रह्यो भने यो वर्ष चीनको आर्थिक वृद्धिदर कम हुनसक्छ । देशमा खर्च पहिले नै कम छ, त्यसले उत्पादन पनि घटेर बेरोजगारी बढ्न सक्छ ।

तर, यो पनि सत्य हो कि अहिले चीनले घरेलु स्तरमा पनि धेरै उथलपुथलको सामना गरिरहेको छ । त्यहाँको घर जग्गा बजार केहि समय

देखि समस्याग्रस्त छ । देशको सबैभन्दा ठूलो घर जग्गा कम्पनी एभरग्रान्ड बैंक ऋष्ट हुने कंगारमा छ र सरकारले यस क्षेत्रलाई पुनर्जीवित गर्ने प्रयास गरिरहेको छ ।

कोभिड महामारीपछि सन् २०२० मा चीनको लगभग स्थिर वृद्धि दर ह्वातै घट्यो र एक वर्ष अघिको ६.० बाट २.२ मा रोकियो । यसपछि यसको अर्थतन्त्र उकालो लाग्यो र २०२१ मा ८.४ पुग्यो ।

विश्व बैंकका अनुसार गत वर्षको तथ्याङ्कलाई हेर्दा आयात र निर्यात दुवैमा आएको गिरावटका कारण मुलुकको वृद्धिदर ३ मा झरेको थियो, जुन सन् १९७६ (कोभिड महामारीको वर्ष बाहेक) यताकै न्यून हो ।

ट्रेडिङ इकोनोमिक्सका अनुसार जुन २०२३ मा चीनले २८५.३२ अर्ब अमेरिकी डलरको निर्यात गरेको थियो जुन जुलाईमा घटेर २८१.७६ अर्ब डलर पुगेको थियो भने जुनमा आयात २१४.७० अर्ब डलर रहेकोमा जुलाईमा २०१ अर्ब १६ करोड डलर पुगेको थियो । गत वर्षको तुलनामा जुनमा चीनको निर्यात १२.४ प्रतिशतले घटेको थियो भने आयात ६८ प्रतिशतले घटेको थियो ।

चीनमा के भएको हो, यसको असर के होला ?

कोभिड महामारीपछि अधिकांश देशले प्रतिबन्ध हटाए । त्यसपछि अहिलेसम्म खर्च गर्न रोकेका उपभोक्ताले खर्च गर्न थाले । बजारमा माग बढ्न थाल्यो र कम्पनीहरूले माग अनुसार आपूर्ति गर्न थाले । यसैबीच, यूक्रेनमा रुसको आक्रमण र ऊर्जाको मूल्य बढेपछि धेरै कुराको माग तीव्र गतिमा बढ्न थाल्यो, जसको फलस्वरूप मुद्रास्फीति बढ्न थाल्यो ।

तर चीनमा यस्तो भएको छैन । चीनमा कोभिड महामारीबाट अर्थतन्त्र बाहिर आएपछि, केही समयको लागि तीव्र गतिमा अधि बढ्यो, तर त्यसपछि वस्तुको माग बढेको देखिएन । उपभोक्ता सूचकांक फेब्रुअरी २०२१ मा घट्यो । माग निरन्तर घट्दै जाँदा यो वर्षको शुरुवातमा अवस्था यति खराब बन्यो कि कम्पनीहरूलाई उत्पादन लागत पनि घान्न पनि गाह्रो हुन थालेको थियो ।

मूल्य घटेका कारण चीनसामु न्यून वृद्धिदर जस्ता चुनौती खडा भएको विज्ञहरू बताउँछन् । चिनियाँ सरकारले बारम्बार अर्थतन्त्र नियन्त्रणमा रहेको सङ्केत दिइरहेको भए पनि हालसम्म सरकारले आर्थिक वृद्धि बढाउन प्रभावकारी कदम नचालेको केही विज्ञहरू बताउँछन् ।

लगानी कम्पनी ईएफजी एसेट म्यानेजमेन्टका ड्यानियल मरेले बीबीसीलाई भने, ‘मुद्रास्फीति बढाउन कुनै खास औषधी छैन । सरकारले आफ्नो आर्थिक नीतिमा सरकारी खर्च बढाउने, कर घटाउने जस्ता उपायहरूको संयोजन ल्याउनुपर्छ।’

दिल्लीस्थित फोर स्कूल अफ म्यानेजमेन्टका चीन मामिलाका विशेषज्ञ प्रोफेसर फैसल अहमद यसलाई दुई तरिकाले हेर्न सकिने बताउँछन् । उनी भन्छन्, ‘

पहिलो त हामीले चीन मन्दीतर्फ गइरहेको छ भनेर मान्नुपर्छ, र दोस्रो भनेको चीनले जानाजानी नीतिगत रूपमा यसो गरेको हो कि होइन भनेर जान्नुपर्छ।’

‘हामीले कोभिड पछिको अर्थतन्त्रमा आएको मन्दीलाई बुझिरहेका छौं, तर हामीले यो तथ्यलाई बेवास्ता गर्नुहुँदैन कि २०२० मा जब भारतले आत्मनिर्भर भारतको कुरा गरिरहेको थियो, चीनले त्यसअघि डूअल सर्कूलेशन नीति ल्याएको थियो।’

यस नयाँ नीतिबारे जानकारी दिँदै चिनियाँ राष्ट्रपति सी जिनपिङले चीनले विदेशी मुलुकमाथिको निर्भरता घटाउने बताएका छन् । सरकारले स्वदेशभित्रको माग बढाउने र विदेशमा पनि उत्पादनको माग बढाउने काम गर्ने उनको भनाई छ ।

उनी भन्छन्, ‘सन् १९७८ मा देङ सियाओपिङको नेतृत्वमा चिनियाँ सरकारले अर्थतन्त्रलाई निर्यातमुखी बनाउने उद्देश्यले ‘द ग्रेस सर्कुलेशन’ नामक नीति ल्याएको थियो। तर लकडाउनको स्थितिमा देशको अर्थतन्त्रमा ध्यान केन्द्रित गरियो । चीनले बुझेको छ कि निर्यातमुखी अर्थतन्त्र पर्याप्त छैन, हामीले घरेलु बजारमा पनि ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्छ।’

चीन आफैँमा ठूलो बजार हो र चिनियाँ सरकारले यो कुरा बुझेको छ ।

अहमद भन्छन्, ‘अहिले हामीले चीनमा जे देखिरहेका छौं, त्यसैको असर हो । मूल्य घट्दा त्यहाँका उपभोक्तालाई सामान सस्तो हुने र घरेलु उपभोग पनि बढ्छ। घरेलु उपभोग बढ्ने क्रम रोकियो भने डिफ्लेसन प्रभावकारी उपाय हो । यसको साथ चीनले डूअल सर्कुलेसन नीति अन्तर्गत आफ्नो घरेलु बजारमा ध्यान केन्द्रित गरिरहेको छ।’

के चीन यो चुनौतीसँग लड्न सक्षम छ ?

चीनको केन्द्रीय बैंक (पिपुल्स बैंक अफ चाइना) ले आधिकारिक रूपमा यी चिन्ताहरूलाई पन्छ्याउँदै उपभोक्ता सूचकांक जुलाईमा न्यून भएपछि फेरि बढ्न थाल्ने अपेक्षा गरेको छ । बैंकले भनेको छ, ‘हामीले लागू गरेका नीतिहरूको प्रभाव देखिन थालेको छ। अर्थतन्त्र स्थिर हुन्छ भन्ने विश्वासका लागि धैर्यता देखाउनुपर्छ।’

तर पिनपोइन्ट एसेट म्यानेजमेन्टका प्रमुख अर्थशास्त्री जिबेई फाङले अल जजीरालाई भने, ‘सरकारले लागू गरेको नीतिहरूले चाँडै प्रभाव पाउँछ कि पाउँदैन भन्ने अझै स्पष्ट छैन । यसका लागि अपस्फीतिसँग लड्न सरकारले थप कदम उठाउनुपर्ने हुनसक्छ ।’

कार्नेल विश्वविद्यालयका व्यापार नीति तथा आर्थिक मामिलाका प्राध्यापक ईश्वर प्रसादले चिनियाँ अर्थतन्त्रको पुनरुत्थानका लागि सरकारले लगानीकर्ता र उपभोक्तामा विश्वास जगाउनु पर्ने बताउँछन् ।

उनी भन्छन्, ‘सरकारले निजी क्षेत्रको विश्वास ज्वाउउन सक्छ कि सक्दैन भन्ने मूल विषय हो ता कि उपभोक्ताले पैसा बचत गर्नको सट्टा खर्च गर्न थालन,

व्यवसायमा लगानी बढ्नु र अर्थतन्त्रले गति लिउन् । ता अहिलेसम्म केही भएको छैन । सरकारले कर कटौती जस्ता धेरै प्रभावकारी कदम चाल्न जरुरी छ ।’

उनी थप्छन्, ‘यदि सरकारले अपस्फीतिको खतरालाई बेवास्ता गरिरह्यो भने विकासको गति रोकिने डर छ र अर्थतन्त्र ओरालो लाग्न थाल्यो भने त्यसलाई ट्याकमा ल्याउन सरकारका लागि ठूलो चुनौती हुन सक्छ ।’

अर्कोतर्फ, प्रोफेसर फैसल अहमद भन्छन्, ‘डिफ्लेसनको अवस्था छोटो अवधिको नीति हो । सरकारले सन् २०२४ को मार्चसम्ममा स्थिति नियन्त्रण गर्‍यो भने यसको अर्थतन्त्र ट्याकमा फर्किनेछ । यसअघि घरेलु उपभोग बढ्नेछ, जसले माग बढ्छ, उत्पादन प्रभावित हुन्छ र बेरोजगारी घट्छ। यसका कारण निर्यात पनि बढ्छ । तर सरकारले स्थिति नियन्त्रण गर्न नसके चीनको समस्या मात्रै बढाउँदैन, चीनबाट आयात गर्ने देशहरूको अवस्था पनि बिग्रनेछ ।’

विश्वमा अपस्फीतिको प्रभाव के हुनेछ ?

अन्य देशको कुरा गर्ने हो भने चीनले यस्ता धेरै वस्तु उत्पादन गर्छ, जसलाई विश्वभर बेचिन्छ ।चीनमा वस्तुको मूल्य घट्यो भने चीनबाट सामान किन्ने बेलायतजस्ता देशका लागि फाइदाजनक हुनसक्छ, किनभने यसले आयातको विल घटाउँछ ।

तर यसले चीनको सस्तो सामानको तुलनामा आफ्नो सामान बेच्न नसक्ने अन्य देशका उत्पादकहरूमा नकारात्मक असर पर्नेछ । यसले ती देशहरूमा लगानी घटाउन र बेरोजगारी बढाउन सक्छ।

प्रोफेसर फैसल अहमद भन्छन्, ‘चीनले आफ्नो उत्पादन सस्तो बनाएकोले यसले अन्य देशका कम्पनीहरूलाई असर पार्ने स्वभाविकै हो। जुन देशले स्वदेशभित्र उत्पादन गर्न चाहन्छन्, चीनले उनीहरूको व्यापारलाई असर गर्न सक्छ ।’

पछिल्ला केही वर्षमा धेरै देशले चीनबाट उत्पादन बन्द गरेर अन्य देशमा सरे प्रयास गरिरहेका छन् । यो मामिलामा अमेरिका अगाडि छ । सन् २०१९ मा राष्ट्रिय सुरक्षा ऐनलाई उद्भूत गर्दै अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले चीन अमेरिकी व्यापारका लागि सुरक्षित ठाउँ नभएको बताएका थिए । उनले कम्पनीहरूलाई चीनबाट बाहिर निस्कन आग्रह गरे ।

चीनलाई यो पनि थाहा छ कि वर्तमानमा धेरै देशहरू उसलाई उत्पादनको केन्द्रको रूपमा हेर्न चाहँदैनन् । त्यसैले चीन यस्तो नीति चाहन्छ जसबाट उसको उत्पादनको लागत यति घटाउन सकोस् कि अरूको लागि आफ्नो देशमा उत्पादन गर्नुभन्दा चीनबाट आयात गर्नु नै फाइदाजनक देखियोस् ।

एकातिर चीनले आगामी दिनमा आपूर्ति शृङ्खलाको एउटा महत्वपूर्ण लिङ्क कायम राख्ने प्रयास गरिरहेको छ भने अर्कोतर्फ आफ्नो घरेलु बजारलाई पनि बलियो बनाउने प्रयास गरिरहेको

अर्थतन्त्र

विदेशबाट आउने यात्रुले स्वघोषणा गर्नु पर्ने

काठमाडौँ - त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल भन्सार कार्यालयले विदेशबाट आउने यात्रुका लागि मालवस्तुको स्वघोषणा कक्षको संचालन प्रारम्भ गरेको छ । यसरी

स्वघोषणा कक्ष संचालन पश्चात् यात्रुले आफूसँग भएको मालवस्तुको स्वयं घोषणा गर्न पाउने तथा बढी भएको सामानको भन्सार महसुल बुझाइ सजिलै लैजान पाउने प्रबन्ध गरिएको जनाइएको छ । विदेशबाट फर्किएका यात्रुले मापदण्ड भन्दा बढी सुन, गरगहना, विदेशी मुद्रा, टीभी तथा मोबाइल फोन ल्याउने र स्वघोषणा नगरी बाहिँदा भन्सार छली अनुसार कारवाहीको भागिदार हुनु परेको थियो । विदेशबाट आउने यात्रुले अध्यागमन कक्ष पार गरेपछि भन्सार चेकजांच एक्सरे मेशिनमा पुग्नु अगावै स्वयं घोषणाको सुविधा पाउने त्रिभुवन भन्सार कार्यालय स्रोतले जनाएको छ । । सो का लागि भन्सार कार्यालयले नियमित कर्मचारी सहित स्वयं घोषणा कक्षको व्यवस्था गरेको हो । यसअघि त्यस्तो कक्ष नहुदा यात्रुहरु मापदण्ड भन्दा बढी मालवस्तु लिएर जाने र भन्सार तथा प्रहरीको कारवाहीमा परी त्यस्तो मालवस्तुको दोब्बर मूल्य बराबर धरौटी र जरिवाना तथा थुनामासमेत बस्नु परेको थियो । विदेशबाट नेपाल आएका यात्रुले आफ्नो साथमा ल्याउन पाउने सुनका गहना, मोबाइल तथा टेलिभिजन सम्बन्धी पछिल्लो व्यवस्थाअनुसार महिलाको हकमा ५० ग्रामसम्मको सुनको गहनामा भन्सार तिर्नुपर्ने कार्यालयले उल्लेख गरेको छ । यसैगरी पुरुषको हकमा २५ ग्रामसम्मको सुनको गहनामा भन्सार तिर्नु पर्दैन । एकजना व्यक्तिले महिलाको हकमा ५० ग्राम र पुरुषको हकमा २५ ग्राम बाहेक थप २०० ग्रामसम्म सुनको गहना भन्सार बिन्दुमा महसुल तिरेर साथमा ल्याउन पाउने व्यवस्था गरिएको छ । विमानस्थल भन्सार स्रोतका अनुसार गहनाको आकार मात्रै दिएर बनाइएका वेरुवा औँठी, वाला, सिकी जस्ता रसायन प्रयोग नगरिएका सुनलाई गहनाको मान्यता नहुने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी मोबाइलको हकमा भने विदेशबाट फर्कने नेपाली यात्रुले आफूले प्रयोग गरिरहेको मोबाइल साथमा ल्याउँदा भन्सार तिर्नु पर्दैन । श्रम स्वीकृति लिएर लगातार ६ महिनाभन्दा बढी विदेशमा काम गरी फर्केका यात्रुहरुले आफ्नो साथमा थप एक थान मोबाइल भन्सार नतिरी ल्याउन पाउने कानुनी व्यवस्था रहेको बताइएको छ । त्यस्तो थप एक थान मोबाइलका लागि भन्सार कार्यालयमा घोषणा गरी भन्सार प्रक्रिया भने पूरा गर्नु पर्दछ । श्रम स्वीकृति लिई लगातार १२ महिना काम गरी फर्कने सामाजिक सुरक्षा कोषमा सूचीकृत भएको नेपाली यात्रुले जुनसुकै आकार वा प्रकारको टेलिभिजन साथमा ल्याउँदा भन्सार तिर्नु नपर्ने व्यवस्था रहेको छ । तर श्रम स्वीकृति लिई लगातार १२ महिना काम गरी फर्केको भए पनि सामाजिक सुरक्षा कोषमा सूचीकृत नभएका नेपाली यात्रुले भने ३२ इन्चसम्मको टेलिभिजन मात्र भन्सार नतिरी साथमा ल्याउन पाउँछन् । अन्य अवस्थामा भने सबै टेलिभिजनमा नियमानुसारको महसुल भन्सारमा तिर्नु पर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी ५ हजार अमेरीकी डलर भन्दा माथिको विदेशी मुद्रा हुने यात्रुले विमानस्थलमा स्वघोषणा गर्नु पर्दछ । सो रकम घोषणाको भने कुनै महशुल वा शुल्क बुझाउनु नपर्ने व्यवस्था गरिइएको छ ।

राष्ट्र बैंकद्वारा अबौँको ऋणपत्र बिक्री

काठमाडौँ - नेपाल राष्ट्र बैंकले आठ वर्ष अवधिको रू १० अर्ब बराबरको विकास ऋणपत्र-२०८८ बोलकबोल माध्यमबाट बिक्री गर्ने जनाएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले सरकारको तर्फबाट विकास ऋणपत्र मार्फत ऋण उठाइ दिन लागेको हो । विकास ऋणपत्र हिजो २८साउन आइतबार अपराह्न ३ बजेसम्म बोलकबोल गरिएको थियो भने, आज २९ साउन निष्काशन गर गर्ने जनाएको छ । यो विकास ऋणपत्र बैंक तथा वित्तीय संस्था, गैर-बैंक वित्तीय संस्था, बीमा कम्पनी, सङ्गठित संस्था तथा सर्वसाधारणले पनि खरिद गरेको जनाइएको छ । यो ऋणपत्र धितो राखी कर्जासमेत लिन पाइने राष्ट्र बैंकले बताइएको छ । आगामी २०८८ साउन २९ गते साँवा भुक्तानी हुने यो ऋणपत्रको व्याज अर्धवार्षिक रूपमा भुक्तानी हुने जनाइएको छ । यसरी आर्जित हुने व्याजमा कर लाग्ने भएको छ । प्रतिस्पर्धी र अप्रतिस्पर्धी बोलवालालाई क्रमशः निष्काशित रकमको ८५ र १५ प्रतिशत अर्थात् आठ अर्ब ५० करोड र रू एक अर्ब ५० करोड विभाजन गरिएको छ । राष्ट्र बैंकका अनुसार अप्रतिस्पर्धी बोलवालालाई छुट्याइएको रकमका लागि पूरा बोल प्राप्त नभएमा बाँकी हुन आउने रकम प्रतिस्पर्धी बोलवालालाई बिक्री गरिने जनाएको छ । त्यसरी

बोलवालाले कबोल गरेको व्याजदरलाई सानोदेखि ठूलो क्रममा मिलाएर बाँडफाँट गरिने रकमसम्ममा कायम भएको व्याजदरको सीमालाई एकल व्याजदर कायम गरी सो व्याजदर र सो व्याजदरभन्दा तलका सबै बोलवालालाई सोही एकल व्याजदरमा ऋणपत्र उपलब्ध गराउने बताइएको छ । उक्त ऋणपत्र घटीमा रू ५० हजार र बढीमा कूल निष्काशित रकमको सीमा नबढाइ रू ५० हजारले भाग लिँदा निशेष भाग जाने अङ्कमा खरिद निष्काशित रकमको सीमा नबढाइ रू ५० हजारले भाग लिँदा निशेष भाग जाने अंकमा खरिद गर्न पाइने बताइएको छ ।

सातल ट्रेडिङ कर्पोरेशन लिमिटेड

द्वारा प्रवर्द्धित

ग्याँस

तौल पूर्ण, सुरक्षा सम्पूर्ण

</

“मातृभाषाको उन्नति नगर्ने जातिको पतन र विनाश हुन धेरैबेर लाग्दैन ।”
- वाल गंगाधर तिलक

“नारी मात्र पुरुषको पत्नी होइनन्, उनी राजनीतिक नेता, कार्यकर्ता पनि हुन् ।”
- क्रुष्काया

सम्पादकीय

अधिकार स्थापित कानुन बन्न सक्नु पर्छ

मुलुकको सार्वभौम सत्ता सम्पन्न संघीय संसद पटकपटक अवरोध हुने गरेको छ । यस किसिमको अवरोधले आमजनसरोकार र देशकै निम्ति आवश्यक पर्ने नियमित ऐन, कानुन, अर्थात् थाति रहेका विधेयकहरु माथि छलफल गरी नियम, कानुन बनाउन नसकिरहेको अवस्था छ । त्यसरी आमनागरिक र देशमा चाहिने ऐन, कानुन नबन्दा जन निर्वाचित जनप्रतिनिधि माथि नै प्रश्न चिन्ह खडा भएको छ । अर्को तिर कानुन निर्माणसँगै कार्यान्वयनमा नै बाधक भएको हो भन्ने जिज्ञासासमेत उत्पन्न भएको छ । त्यस्ता सवाल प्रति तमाम् जनप्रतिनिधिहरु राजनीतिक स्वार्थ र व्यक्तिगत स्वार्थ कै कारण एक प्रकारले मौन रहेका छन् । त्यो आमनागरिकका निम्ति निन्दनीय र भत्सर्ना कार्य बाहेक अन्य केही हुन नसक्ने देखिन्छ । जबकि, उनीहरुबाट आमनागरिकले अपेक्षा गरेका जनसरोकार, जनजीविकाका साथै राष्ट्रको विकास, समृद्धि, सुशासन, दिगो शान्ति जस्ता विषय नै हुन । तर त्यस्ता जनसरोकारका विषयमा आँखा चिम्लिदै निहित स्वार्थसिद्धिमा लाग्नाले जनप्रतिनिधिको काम कारवाही जनद्रोही, देशद्रोही तर्फ उन्मुख भएको आशंका गरिदै गएको अवस्था छ । अतः यस्ता गतिविधि तर्फ सत्ताधारीदेखि प्रमुख प्रतिपक्ष र प्रतिपक्ष जुनसुकै राजनीतिक दलहरु गम्भीर बन्नु पर्ने अवस्था तड्कारो देखिएको छ । यतिखेर चालु संघीय संसदमा प्रमुख प्रतिपक्ष नेकपा एमालेको कारण तीन साता यतादेखि संसदको बैठक चल्न सकेको छैन । जबकि, मुलुकमा यतिबेला प्राकृतिक प्रकोप स्वरूप बाढी, पहिरो, वर्षा, डेंगी रोग, आँखा पाक्ने रोग, मूल्य वृद्धि जस्ता जटिल समस्याका बारे संसदमा कुरा उठाई समाधानका लागि सरकारको ध्यानाकर्षण गराउनु पर्ने हो । त्यसो नगरि एउटै विषय त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल भन्सारबाट १०० केजी सुन बाहिरिएको काण्डलाई लिएर संसद अवरोध गरिएको छ । यो कहाँसम्मको जनउत्तरदायी कार्य हो ? त्यो सोचनीय विषय हो । जबकि सरकारको तर्फबाट आवश्यक अनुसन्धान तथा छानविन गर्न सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिईसकेको छ । यता त्यहीँ काण्डलाई लिएर एमालेले उच्चस्तरीय छानविन समिति गठनको विषय सहित संक्रमणकालीन कानुन निर्माणको सवाललाई अधि सारी संसद चल्न नदिने रणनीतिमा सक्रिय हुनुलाई सार्भभौमसत्ता संसद र जनादेशको अवमूल्यन गरिरहेको रूपमा लिन सकिन्छ । यसले सार्वभौमसत्ता संसद गतिरोध हुनाका साथै जनमुखी, जनअपेक्षित तथा जनजीविकाका सवालमा नियम, कानुन बन्न बाधक भएको छ । त्यसका लागि सत्तारुढ दलहरुको पहलकदमीमा प्रमुख प्रतिपक्षको अवरोधको अन्त्यका लागि आवश्यक कदम चाल्नु अत्यावश्यक छ । ताकि अबको चालु संसदले जनचाहाना, भावना अनि संविधान प्रदत्त हक अधिकार स्थापित गर्न सक्ने नियम, कानुन बनाउन सक्ने वातावरण, सिर्जना गर्न सक्नु पर्छ ।

नेपाल आर्मी, इण्डियन आर्मी, ब्रिटिस आर्मी, सिंगापुर प्रहरीलगायत विभिन्न शारीरिक फिटनेशको लागि हामीलाई सम्झनुहोस् ।

MASTER RAJESH RAI
Owner/Training Director

GURKHA FITNESS & EDUCATION CENTRE

Seti Badh Marga Deep-16, Pokhara

+ 977 - 61 - 442292, 442293
+ 977 9803370473

E-mail : rajrajesh56@yahoo.co.uk
www.facebook.com/gurkhatraining

गौर हत्याकाण्ड : न्याय हुन्छ कि राजनीति ?

देवेश ऋा

गत साता गौर हत्याकाण्डका पीडित र सरकारबीच पाँच बुँदे सहमति भएसँगै संघर्ष समितिले आन्दोलन फिर्ता लिएको छ । विगत केही समयदेखि २०६३ साल चैत ७ गते रौतहटको गौरमा भएको घटनामा मृत्यु भएका तथा घाइतेका परिवारले आन्दोलन गरिरहेका थिए ।

गृह मन्त्रालयमा भएको उक्त सहमतिमा संघर्ष समितिका तर्फबाट अध्यक्ष रुपसागर देवी र सरकारको तर्फबाट गृह मन्त्रालयका प्रवक्ता नारायणप्रसाद भट्टराईले हस्ताक्षर गरेका छन् ।

पाँच बुँदे सहमतिपत्रमा गौर घटनाका विषयमा दर्ता भएका जाहेरीलाई छानविन र अनुसन्धान गरेर तथ्य र प्रमाणका आधारमा दोषीलाई कानुनबमोजिम कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउने भनिएको छ ।

गौर घटनापछि दुवैतर्फबाट किटानीसहित जाहेरी दर्ता गराइएको छ । यसैगरी तत्कालीन सरकारद्वारा २०६५ पुस ९ गतेको मन्त्रिपरिषदको बैठकबाट सहिद घोषणा गरिएका मृतकको विवरण नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्ने तथा मृत्यु भएका तर सहिद घोषणा हुनबाट छुटेका बारे प्रक्रिया अगाडि बढाउनेलगायत विषयसमेत उल्लेख गरिएको छ ।

यसअघि प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले गौर हत्याकाण्ड पीडित सङ्घ समितिलाई वार्ताका लागि बोलाएको थियो । गौर हत्याकाण्डका दोषीलाई कारवाही गर्न माग गर्दै आग्रह गर्दै प्रधानमन्त्रीको निजी सचिवालयबाट प्रेषित पत्रमा सङ्घ समितिको आन्दोलनबारे सरकारको ध्यानाकर्षण भएको उल्लेख गरिएको थियो ।

केही महिना पहिले पार्टी कार्यालय पेरिसडाँडामा भएको माओवादी सल्लाहकार समिति र ज्येष्ठ कम्युनिष्ट मन्चको संयुक्त बैठकलाई सम्बोधन गर्दै माओवादी अध्यक्ष प्रचण्डले ठूला हत्याकाण्डका नामले परिचित दरबार हत्याकाण्ड र गौर हत्याकाण्ड लगायतका हत्याकाण्डको अनुसन्धान निचोडमा पुग्ने बताएका थिए ।

गौर हत्याकाण्डको छानविन हुनुपर्ने माग राखी यही जेठ २० गते सर्वोच्च अदालतमा रिट निवेदनसमेत दर्ता भएको छ ।

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदसमेतलाई विपक्षी बनाई दायर गरिएको रिटमा निवेदक त्रिभुवन शाह लगायतले घटनामा मारिएका आफन्तले जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रौतहटमा जाहेरी दिँदा समेत कुनै छानविन अधि नबढेको भन्दै अनुसन्धान अधि बढाउन आदेशको माग गरेका छन ।

घटना हुँदाको वखत दुवैतर्फबाट जाहेरी दर्ता गराएको भए पनि अहिले अदालतमा मुक्तहरुको पक्ष मात्र पुगेको देखिन्छ । यसपटक तत्कालीन फोरमको तर्फबाट कुनै चासो लिइएको देखिँदैन ।

सरकार र संघर्ष समितिबीच सहमति भए लगत्तै जनता समाजवादी पार्टीले प्रतिक्रिया जनाउँदै पत्रकार सम्मेलन गरेर आफ्नो असन्तुष्टि जाहेर गरेको छ ।

जसपाले गौर काण्डलाई राजनीतिकरण गर्न खोजिएको आरोप लगाउँदै सर्वोच्च अदालतका बहालवाल न्यायाधीश खिलराज रेग्मीको

अध्यक्षतामा उच्चस्तरीय न्यायिक छानविन समितिको प्रतिवेदन, राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग नेपाल, तत्कालीन जिल्ला प्रशासन र प्रहरीले सरकार समक्ष बुझाएका प्रतिवेदन, पाटन पुनरावेदन अदालतका न्यायाधीश र सुरक्षा निकायका अधिकारी रहेको जाँचबुझ आयोग लगायतले बुझाएको प्रतिवेदनलाई सरकारले यथाशघ्र सार्वजनिक गर्न माग गरेका छन्। सँगसँगै उपरोक्त छानविन प्रतिवेदन आधार हुँदाहुँदै १७ वर्षपछि सरकारले पछिल्लो सम्झौता किन गर्यो भनेर शंकासमेत व्यक्त गरेका छन्।

गौर घटनालाई अनुसन्धान गर्ने क्रममा अनेकानेक छानविन आयोग र तिनको प्रतिवेदन सार्वजनिक भएका छन् । जसअनुसार राज्यबाट गठित बहालवाला न्यायाधीश अध्यक्ष रहेको आयोगदेखि मानवअधिकार तथा शान्ति समाज र इन्सेकलगायतका एनजीओसँगै घटना भएको १६ वर्षपछि राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगसमेतको प्रतिवेदन सार्वजनिक भइसकेको छ।

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगले तयार पारेको प्रतिवेदनमा माओवादी अध्यक्ष प्रचण्ड र तत्कालीन मधेसी जनअधिकार फोरमका अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई जिम्मेवार मानेर दुवै दलका नेताले हिंसा रोक्न कुनै पहल नगरेको उल्लेख गर्दै आगामी दिनमा यस्ता क्रुर अमानवीय घटना हुन नदिन सार्वजनिक प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुपर्ने उल्लेखसहित सचेत गराउने प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको थियो ।

यस्तै विभिन्न छानविन आयोगका प्रतिवेदन अनुसार पहिलो गोली प्रहार माओवादी तर्फबाट भएको र फोरमबाट रौतहटको कार्यक्रम घोषित भइसकेको एक सातापछि मात्र माओवादीबाट आफ्नो कार्यक्रम सार्वजनिक गरेको देखिन्छ ।

रौतहटको गौर स्थित राइस मिलको चौरमा एकै स्थानमा तत्कालीन माओवादी तर्फबाट मधेश मुक्ति मोर्चा र तत्कालीन मधेसी जनअधिकार फोरमले सभा गर्न लाग्दा भडप भएको थियो। जसमा २७ बाईसीएल कार्यकर्ताको घटनास्थलमै र एक जनाको उपचारका क्रममा मृत्यु भयो भने ३३ जना गम्भीर घाइते भए।

फोरमले मैदानको दक्षिण र माओवादीले उत्तर कुनामा अघिल्लो दिन नै मन्च बनाइसकेका थिए। उक्त कार्यक्रमलाई सघाउ पुर्‍याउन मकवानपुर, सिन्धुली, दाङ, बाजुरा, बारा, पर्सा, सिरहा, चितवन, काभ्रे, रुकुम र सप्तरीलगायतका जिल्लाबाट बाईसीएल कार्यकर्तालाई सभास्थलमा खटाइएको थियो। उनीहरू साना हतियारसहित आएका थिए।

माओवादी कुनै हालतमा फोरमलाई सभा गर्न नदिने पक्षमा थियो भने फोरम गरेरै छाड्ने अडानमा थियो। त्यस दिनको कार्यक्रममा फोरमले प्रमुख अतिथिको रुपमा पार्टीबाट अध्यक्ष उपेन्द्र यादवलाई बोलाएको थियो भने माओवादीले आफ्ना तत्कालीन जिल्ला इन्चार्ज प्रभु साहलाई बोलाएको थियो।

दोस्रो जनाआन्दोलनपछि सशस्त्र संघर्ष त्यागेर मूलधारको राजनीतिमा आइसकेका माओवादी र मधेस आन्दोलनबाट स्थापित मधेसी जनअधिकार फोरम तत्कालीन राष्ट्रिय राजनीतिमा वर्चस्व र शक्तिशाली देखिन सक्रिय थिए।

फोरमले आफूलाई सम्पूर्ण मधेसमा सशक्त बनाएको थियो भने पहाडतिरको समग्र सत्ता नियन्त्रित गर्न सफल माओवादीलाई मधेसमा

आफूलाई स्थापित गराउन चुनौतीपूर्ण अवस्था थियो।

मधेशमा वर्चस्व जमाउन पर्सा, बारा र रौतहटमा कार्यक्रम गर्ने मधेशी जनाधिकार फोरमको योजना अनुरूप रौतहट जिल्ला समितिबाट आयोजित र तत्कालीन नेकपा माओवादीबाट एउटै स्थानमा सभा गर्न लाग्दा दुई पक्षबीच भडप भएर घटना हुन पुगेको थियो । जसका लागि स्थानीय प्रशासन पनि समान रूपमा दोषी रहको देखिन्छ।

स्थानीय प्रशासनले राइस मिलको मैदानमा माओवादी र फोरमले एकै ठाउँमा सभा गर्न लागेको भन्दै नगरपालिका क्षेत्रभर एकखाले त्रास जेदा भइसकेको थियो। यसको यथाश्रै जानकारी हुँदा पनि स्थानीय प्रशासनले रोक्ने प्रयास गरेन ।

जहिले पनि चर्चित भइरहने गौर काण्डको राजनीतिक परिदृश्य उतिकै महत्वपूर्ण पक्ष हो । प्रारम्भदेखि नै उपेन्द्र यादव र प्रभु साहलाई उक्त काण्डको प्रमुख पात्रको रुपमा मिडियाबाट चित्रण गरिदै आएको देखिन्छ ।

मधेसको जातीय राजनीतिमा वर्चस्व राख्ने यादव र साह समुदायको हैसियतका कारण पनि यी दुईलाई चर्चित बनाउने गरेको छ । हुनत प्रभु साहलाई उपेन्द्र यादवसँग प्रत्यक्षतः राजनीतिक टकरावको कुनै कारण छैन तर रौतहट जिल्लास्तरीय वर्चस्व जमाउन उनको प्रतिस्पर्धी रहेका अधिकांश नेतालाई यस काण्डमाफत तह लगाउन सकिन्छ भन्ने आधार छन् ।

रौतहट संसदीय क्षेत्र नम्बर ३ बाट चारपटकसम्म विजयी भएर पनि सम्पूर्ण जिल्लागत प्रभाव बनाउन नसक्नु पूर्व मन्त्री तथा आम जनता पार्टीको अध्यक्ष प्रभु साहलाई चुनौतीपूर्ण बनेको छ ।

माओवादीबाट सुरुआत गरेको राजनीतिक यात्रामा पूर्व मन्त्री साह पछिल्लोपटक आफ्नै नेतृत्वमा आम जनता पार्टी गठन गरेका छन् । जसलाई कम्तीमा मधेश प्रदेशभित्र सशक्त बनाउने उनको चाहनालाई सहज मान्नुपर्छ। त्यसैले वर्तमान समयमा विभिन्न दलसँग आवद्ध भइसकेको र कतिपय राजनीतिबाट किनारा लागिसकेका छन् ।

अजय गुप्ता, बाबुलाल साह, अमर यादव, नागेन्द्र यादवलगायत नेताहरू (थो) तत्कालीन अवस्थामा फोरमसँग जोडिएका थिए। यस प्रकरणबाट निस्तेज पारेर आफूलाई स्थापित गराउन सकिन्छ भन्ने सोच प्रभु साहलाई हुनसक्छ। यस अतिरिक्त माओवादी पार्टी र स्वयं अध्यक्ष प्रचण्डको लागि गौर काण्ड एउटा संवेदनशील तर गम्भीर राजनीतिक परिणाम दिनसक्ने मुद्दा हो।

तत्कालीन बाईसीएलको बर्बर हत्याका कारण यस घटनाको संवेदनशील र मार्मिक पक्ष छ । तर सँगसँगै यही कारणबाट उपेन्द्र यादवलाई गलाउन सक्ने मनोविज्ञानले पनि काम गरिरहेको हुनसक्छ।

समकालीन राष्ट्रिय राजनीतिका तीन प्रमुख दलमध्ये माओवादी पार्टी तेस्रो स्थानमा छ। सशस्त्र संघर्ष त्यागेर मूलधारको राजनीतिमा प्रवेश गर्दा सर्वोधिक प्रभावशाली देखिएको माओवादीहरु अहिले नेपाली कांग्रेस वा एमाले भरोसे सत्ता साझेदार हुनुपर्ने वाध्यतामक परिस्थिति छ । यसबाट पार पाउने एकमात्र उपाय भनेको प्रचण्ड नेतृत्वसँग जोडिनेको हैसियत एमाले भन्दा बढी हुनुपर्ने हो। जसका लागि वामपन्थी राजनीतिक पृष्ठभूमिबाट आएकालाई एकीकृत गराउनुपर्छ । यसैका लागि कमरेड प्रचण्डले समाजवादी मोर्चा गठन गरेका छन्।

समाजवादी मोर्चालाई दलीय स्वरूप दिन उक्त गठबन्धनसँग आवद्ध सवैलाई एकीकरण गराइनुपर्ने हुन्छ। तर माधव नेपाल वा बाबुराम भट्टराईले सहज एकीकरण नमानेसम्म उक्त मोर्चाको दलीय स्वरूप हुनसक्दैन।

यसका अतिरिक्त उपेन्द्र यादवको वामपन्थी पृष्ठभूमि, विगतमा माओवादीसँगको विशेष सम्बन्ध र मधेसमा रहेको उनको प्रभावका कारणले पनि उनलाई सँगै राख्नुपर्छ भन्ने प्रचण्डको चाहना हुनु स्वाभाविक हो। नेताहरूको घट्टो राजनीतिक श्राफका कारण मधेस केन्द्रित दलबाट मत पलायन भएको खण्डमा त्यसको लाभ कांग्रेस र एमालेलाई हुनसक्ने सम्भावना रहेकोले उक्त मतलाई उपेन्द्र यादवमार्फत आफ्नो नियन्त्रणमा राख्न सक्ने समेत बुझाई माओवादी अध्यक्षको हुनसक्छ।

यावत सबै प्रश्नहरूको एकमुस्त निकासको रुपमा माओवादी नेतृत्वबाट गृहमन्त्रालयमार्फत विभिन्न छानविनका क्रमहरू सञ्चालित गरेको हुनसक्छ, जसबाट नेपाली समाज तरंगित बनेको छ।

विगत केही दिनदेखि देखिन थालेको भ्रष्टाचार सम्बन्धित छानविन काँग्रेस र एमालेलाई हुनसक्ने भट्टराईतर्फ केन्द्रित रहेर चलेका छन्। प्रधानमन्त्रीबाट दरबार हत्याकाण्ड र गौर हत्याकाण्डको छानविन गरिने घोषणा भइरहँदा तत्कालीन माओवादी शिबिर सम्बन्धी विवादास्पद विषयलाई चर्चा गरिएको देखिँदैन। इमानदारिताको जति चर्चा भाषण गरिए पनि त्यसलाई निष्पक्ष ढङ्गबाट सञ्चालित नगरेसम्म शंकालाई ठाउँ प्राप्त भइरहेको हुन्छ।

उपेन्द्र यादवको लागि संसदीय जनता दलबाट प्रतिनिधित्व हुने गण्तीय संख्या महत्वपूर्ण पक्ष हो। अर्थात यही कारणलाई आधार बनाएर सरकारबाट जसपाको बहिर्गमन भएमा संवैधानिक प्रावधान बमोजिम प्रधानमन्त्रीले फेरि विश्वासको मत लिनुपर्ने हुन्छ। समकालीन राष्ट्रिय राजनीतिमा केही पनि असम्भव छैन।

पछिल्लो संसदीय निर्वाचनमा अन्तिम समयमा आएर उपेन्द्र यादवले सत्तारुढ गठबन्धन त्यागेर एमालेसँग सहकार्य गरेको यथार्थ छ। हाल देशको राजनीतिमा नक्कली भुटानी शरणार्थी प्रकरण, ललितानिवास प्रकरण र सुन काण्डले तापक्रम बढाएको छ । सुन काण्डको संसदीय छानविन हुनुपर्ने मागसहित एमालेबाट संसद अवरोध जारी छ । जसलाई अर्जुननर सिंह केसी र प्रदीप पौडेललगायत कांग्रेसका सांसदहरुले समर्थन जनाएका छन्। यसैगरी अब गौर हत्याकाण्ड बारे पनि संसदीय छानविन हुनुपर्ने माग जसपाबाट सार्वजनिक भएको छ।

अर्थात ठूलो लेनदेन माफत सबै नेताहरूका लागि विन विन (धुल्ल धुल्ल कप्लगवतच्यल) बनाइयो भने अनौठो मान्नु हुँदैन। तर यी सबै घटनाक्रमको समग्र सामाजिक परिणामस्वरूप जनताको मनोविज्ञानमा वितृष्णा थपिने निश्चित छ।

गौर काण्डले कुख्यात उक्त घटनालाई भइरहेको राजनीतिकरणले फेरि एकपटक न्याय दिलाउन सफल हुनसक्छ भन्ने परिस्थितिलाई शंकास्पद बनाइरहेको देखिन्छ। जसले जे भने पनि मान्छे, त मारिएका छन् नै अर्थात कोही त दोषी छ तर देशको गन्जागोल राजनीतिक परिदृश्यले फेरि पनि पीडितका आँसु पुछ्ने ढाडस दिनसक्छ वा लेनदेन गरेर ढाकछोप गरिन्छ त्यो हेर्न बाँकी नै छ।

पाठक मन्थन

उर्जाशील र क्रियाशील हुन सकोस्

श्रीसम्पादकज्यू,

हामी सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक अखबारको नियमित शुभचिन्तक भएको जानकारी गराउँदै अभै प्रगति तथा अनि स्तरीयताको निम्ति क्रियाशील रहन सकोस भन्ने शुभेच्छा पनि प्रकट गर्न चाहन्छौ । यता ३० वर्षदेखि हामी जस्ता हजारौं हजार पाठक, ग्राहक, शुभचिन्तक, सहयोगी माफ्

निरन्तर प्रकाशन हुँदै आइरहेको छ । जे जस्तो तवरले भएपनि सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक अखबार प्रकाशन भइरहेकै छ । यसरी निरन्तरता हुनु पनि हामी सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक अखबारका शुभचिन्तकका लागि पनि गौरवको विषय हो भन्ने लागेको छ । जसले निरन्तर रुपमा केही न केही खुराक पस्कि नै रहेको छ । यस प्रकारका पाठ्य सामग्रीहरुले मूलतः देशका बहुसंख्यक आदिवासी जनजाति, दलित, महिला, मधेशी, थारु, मुस्लिम, सीमान्तकृत, अल्पसंख्यक र पछाडि परेका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रको बारेमा पनि उठान गर्दै आएको छ । त्यो अत्यन्तै समसामयिक र सान्दर्भिक भएको हामीले ठानेका छौं । यस्ता पाठ्य सामग्री प्रकाशन गर्दै आफ्नो प्रकाशन कार्यलाई निरन्तरता दिइहेको सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक अखबार टिमलाई हार्दिक बधाई तथा शुभकामना दिन चाहन्छौं । यस प्रकारको गतिशीलता सधै हामी सबैको लागि उपयोगी, उर्जाशील बन्ने-बनाउने तर्फ सक्रिय रहन सकोस् भन्ने शुभेच्छा पनि प्रकट चाहन्छौं ।

- अरुण सिंह किराती-दमक नपा-१०, भुपा, करण बहादुर थुलुङ -सूर्योदय नपा-५, इलाम, गगन कुमार तामाङ -हेटौडा-७, मकवानपुर, घनेन्द्र धिमाल - मङ्गलबारे, मोरङ, भगताराम विश्वास- दुहवी, सुनसरी ।

श्री सम्पादकज्यू

कुनै पनि देशको निम्ति सञ्चारजगत् चौथो अंगको रुपमा दर्ज गरिएपनि नेपालमा भने त्यस्तो मूल्यमान्यतालाई आत्मसात् नगरेको थुप्रै दृष्टान्तबाट प्रष्ट हुन्छ । त्यहीँ सिलसिलामा सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक पत्रिकाले पनि वास्तविकता बारे प्रायः आफ्नो प्रकाशन सामग्री पाठक, सरोकारवाला र सम्बन्धित निकाय समक्ष पुर्‍याउदासमेत कार्यान्वयन नभएको हामीले महसुस गरेका छौं । जहाँसम्म सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक पत्रिकाले पनि त्यस्तो प्रकृतिको अवस्था राम्ररी नै बुझेको हुनुपर्छ भन्ने हाम्रो अनुमान छ । तिनै सत्य-तथ्यतामा आधारित रही त्यस सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक पत्रिकाले कुनै पनि पीडितको आवाज वा सरोकारवाला पक्ष कसैको पनि सम्बन्धमा प्रकाशन गरिएको समस्या बारे सार्वजनिक हुँदासमेत सम्बद्ध निकायको ध्यान नगएको सायदै सबैले अनुभूत नगरेको भन्न सकिन्न । तर देशका चौथो अंग जस्तो महत्त्वपूर्ण पक्षले कुनै पनि समस्या समाधान गर्न ध्यानाकर्षण सहित कार्यान्वयन तर्फ जोड दिन पर्ने हो त्यो नभइरहेको छ । यस्तो अवस्थामा चौथो अंग संचारजगत्लाई हौसला होईन, निराशा तर्फ उन्मुख हुन पर्ने स्थितिलाई मध्य नजर गर्दै सम्बन्धित निकायले कुनै पनि समस्या समाधान गर्न चौथो अंगले उठाएको विषयलाई सकारात्मक तवरले ग्रहण गर्दै निदानका बाटाहरु अवलम्बन गरिनु पर्दछ भन्ने अनुरोध गर्दछौ !

-अम्बिका चाम्लिङ-बसाहा, उदयपुर, खानुमा बान्तवा -ग्वाकौ, ललितपुर, गौरी नेवा:-भुरुङखेल, काठमाडौं, चन्द्रमाया थापामगर - भानु नपा-५, तनहुँ, सरस्वती गुरुङ - रुम्जाटार, ओखलढुंगा ।

बंगलादेशी नागरिकहरूलाई बन्धक बनाई फिरौती मागेको आरोपमा ७ जना पक्राउ

काठमाडौँ - पक्राउ पर्नेहमा बंगलादेशी बंगलादेशी नागरिकहरूलाई वैदेशिक रोजगारीका लागि नेपाल हुँदै विभिन्न देश पठाईदिने भन्दै नेपालमा ल्याई बन्धक बनाई फिरौती माग गरेको अभियोगमा बंगलादेशका नागरिक ५ जना र नेपाली २ जना गरी ७ जनालाई शुक्रबार प्रहरीले पक्राउ गरेको छ ।

प्रहरी गतिविधि: अवैध लागूऔषध सहित चोरी अभियोगमा पक्राउ

काठमाडौँ - अवैध लागूऔषध खैरो हेरोइन ३७ ग्राम ५ सय मिलिग्राम, डिजिटल तराजु १ थान र नगद ५ हजार ५ सय रूपैयाँसहित ३ जनालाई शुक्रबार प्रहरीले पक्राउ गरेको छ ।

पक्राउ पर्नेहरूमा ईलाम, ईलाम नगरपालिका-९ ठेगाना भएका २५ वर्षीय विकास बसेल, सोही ठाउँ ठेगाना भएका ३१ वर्षीय ज्ञान बहादुर राई र भापा विर्तामोड नगरपालिका-१० ठेगाना भएका ३१ वर्षीय कुमार लिम्बु रहेका छन् । उनीहरूमध्ये बसेल र लिम्बुलाई काठमाडौँ तिलगंगास्थित विशाल होटल हण्ड लजको १०२ नम्बर कोठाबाट र राईलाई सिनामंगलस्थित मिठो नेपाल खाना घरबाट लागूऔषध नियन्त्रण ब्यूरो कोटेश्वरबाट खटिएको प्रहरीले पक्राउ गरेको हो ।

त्यस्तै मकवानपुर, हेटौँडा उपमहानगरपालिका-१५ रातोमाटेबाट अवैध लागूऔषध गाँजा करिब १७ केजी ५ सय ग्रामसहित २ जनालाई आइतबार बिहान प्रहरीले पक्राउ गरेको छ ।

पक्राउ पर्नेहरूमा भारत वैशानी विहार किरापुर राजा राम बस्ने २५ वर्षीय रितेश कुमार र २३ वर्षीय निवेश कुमार रहेका छन् । प्रहरी चौकी रातोमाटेबाट खटिएको प्रहरीले चितवनबाट वीरगंजतर्फ जाँदै गरेको वीआर ०१ वीए २०६९ नम्बरको भारतीय कारलाई जाँच गर्ने क्रममा कारको डिक्कीमा लुकाई छिप्राई राखेको अवस्थामा गाँजा फेला पारी कारमा सवार उनीहरूलाई पक्राउ गरेको हो ।

उनीहरु उपर लागूऔषध मुद्दामा प्रहरीबाट थप अनुसन्धान भइरहेको छ ।

त्यस्तै बाढी तथा पहिरोको कारण विभिन्न देशका ठाउँमा

सडक अवरोध भएकोछ । ब्राप्त जानकारी अनुसार अवरिल वर्षाको कारण मुस्ताङ, नुवाकोट, मकवानपुर र सुर्खेतका विभिन्न स्थानमा आइतबार पहिरो जाँदा सडक अवरोध भएको छ ।

मुस्ताङ, घरफकोड गाउँपालिका-२ मार्फास्थित बेनी-जोमसोम सडकखण्ड अन्तर्गत मार्फा खोलामा लेदो सहितको बाढी आउँदा सडक पूर्णरुपमा अवरोध भएको छ । सडक अवरोध भएको भन्ने खबर प्राप्त हुनासाथ जिल्ला प्रहरी कार्यालय मुस्ताङबाट खटिएको प्रहरीले सम्बन्धित निकायसँगको समन्वयमा सडक खुलाउन आवश्यक पहल गरिरहेको छ ।

त्यस्तै नुवाकोट, किस्पाङ गाउँपालिका-५ चैरेबेशीस्थित त्रिशुली मैलुङ स्याम्बेसी रसुवा जाने सडकखण्डमा पहिरो जाँदा सडक पूर्णरूपमा अवरोध भएको छ । सडक पूर्ण रुपमा अवरोध भएको भन्ने खबर प्राप्त हुनासाथ प्रहरी चौकी मैलुङबाट खटिएको प्रहरीले सडक खुलाउने आवश्यक पहल गरिरहेको छ ।

यसैगरी नुवाकोट, ककनी गाउँपालिका-४ निगालेस्थित पासाङ ल्हामु राजमार्गमा माथिबाट पहिरो जाँदा सडक अवरोध भएको छ । सडक अवरोध भएको भन्ने खबर प्राप्त हुनासाथ प्रहरी चौकी ककनीबाट खटिएको प्रहरीले सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी सडक खुलाउन आवश्यक पहल गरिरहेको छ ।

मकवानपुर, ईन्द्रसरोवर गाउँपालिका-२ छेपारेस्थित कुलेखानी सिस्नेरी काठमाडौँ सडकखण्डमा पहिरोल जाँदा सडक अवरोध भएकोछ । पहिरो गएको भन्ने खबर प्राप्त हुनासाथ प्रहरी चौकी

बेगम, सिन्धुपाल्चोक बेलफी घर भई ललितपुर हरिसिद्धि बस्ने २७ वर्षीया तारा नेपाली र ईलाम चुलाचुली घर भई काठमाडौँ नक्साल बस्ने ३३ वर्षीया रोशनी राई रहेका छन् ।

बंगलादेशी नागरिकहरूलाई वैदेशिक रोजगारीका लागि नेपाल हुँदै विभिन्न देश पठाईदिने भन्दै नेपालमा ल्याई बन्धक बनाई काठमाडौँको विभिन्न होटल तथा सेफ हाउसमा

बन्धक बनाई परिवारको सदस्यहरूसँग १० लाख फिरौती माग गरेको र नदिएमा ज्यानसमेत लिने धम्की दिएकोमा उक्त रकम पठाएपश्चात पनि पुनः २० लाख टाका माग गर्दै डर त्रास दिएको भन्ने उजुरीको आधारमा काठमाडौँ उपत्यका

अपराध अनुसन्धान कार्यालय मिनभवनबाट खटिएको प्रहरीले अनुसन्धानको क्रममा काठमाडौँ महानगरपालिका-९कालीमाटीडोलस्थित मेमोरियल गेष्ट हाउस, ललितपुर महानगरपालिका-२८ हरि सिद्धिस्थित घर र काठमाडौँ नक्सालस्थित रोशनी राईको केटीसी ब्युटी पार्लर स्या मसाज सेन्टरमा बन्धक बनाई राखेका पीडितहरूलाई उद्धार गरी उनीहरूलाई पक्राउ गरेको हो ।

उनीहरुउपर मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ बमोजिम तथा संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० बमोजिमको कसूरमा थप अनुसन्धान तथा कारबाहीको लागि जिल्ला प्रहरी परिसर काठमाडौँ पठाइएको छ ।

लैजाने क्रममा बाटोमै मृत्यु भएको हो ।

यस सम्बन्धमा प्रहरीले थप अनुसन्धान गरिरहेको छ ।

त्यस्तै धनुषा, जनकपुर उपमहानगरपालिका-७ स्थित अन्नपूर्ण होटेलको कोठामा मोरङबेलवारी नगरपालिका-४ बस्ने को.१ ख ४९९८ नम्बरको बसको सह-चालक ४८ वर्षीय दिपक पौडेल आइतबार मृत अवस्थामा फेला परेका छन् । उनीसँगै बसेका उक्त बसको चालकलाई सोधपुछ तथा आवश्यक अनुसन्धानको लागि प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएको छ ।

मोरङ, सुन्दरहरैचा नगरपालिका-१२ स्थित १६ नम्बर बाटोको पैनीमा भारत उत्तर प्रदेश मुराद वाद बस्ने २४ वर्षीय साजिक खान गएराति मृत अवस्थामा फेला परेका छन ।

यसैगरी अर्को प्राप्त समाचार अनुसार ओखलढुंगा, खिजिदेम्बा गाउँपालिका-७ ठाडो खोलामा सोही ठाउँ बस्ने ७१ वर्षीय कटक बहादुर सुनुवार आइतबार मृत अवस्थामा फेला परेका छन् ।

दाङ, घोराही उपमहानगरपालिका-११ भुमरे बस्ने ६४ वर्षीय तिलकराम विक सोही ठाउँस्थित हापुर खोलाको किनारमा आइतबार मृत अवस्थामा फेला परेका छन् । घोराही उपमहानगरपालिका-११ भुमरोस्थित पत्रे खोलाले बगाएको भन्ने खबर प्राप्त हुनासाथ अस्थायी प्रहरी पोष्ट बेलभुण्डी र ईलाका प्रहरी कार्यालय मलवारबाट खटिएको प्रहरीले खोजी गर्ने क्रममा घटनास्थल भन्दा करिब ७ किमि दक्षिणतर्फ हापुर खोलाको किनारमा उनको शव फेला परेको हो ।

त्यसैगरी मकवानपुर, भिमफेदी गाउँपालिका-८ माण्डुस्थित बागमती खोलामा हाल नाम, थर, वतन नखुलेका करिब ३५ वर्षीय पुरुष आइतबार मृत अवस्थामा फेला परेका छन् । यस सम्बन्धमा प्रहरीले थप अनुसन्धान गरिरहेको छ ।

त्यस्तै रामेछापबाट प्राप्त समाचार अनुसार दोरम्बा शैलुङ गाउँपालिका-४ दार्खा बस्ने दिपेश मगरको घरमा शनिवार दिउँसो आगलागी हुँदा घर, नगद ६५ हजार रूपैयाँ, सुन, अन्नपात, लत्ताकपडा लगायत विभिन्न सामानहरू जलेर करिब ७ लाख २१ हजार रूपैयाँ बराबरको धनमाल नष्ट भएको छ ।

प्रहरीले स्थानीय वासिन्दाको सहयोगमा आगलागी नियन्त्रणमा लिनुका साथै यस सम्बन्धमा आवश्यक अनुसन्धान गरिरहेको छ ।

खेलकुद

ट्रायथलन अध्यक्षको सिनियर सल्लाहकारमा श्रेष्ठ नियुक्त

काठमाडौँ - नेपाल ट्रायथलन संघका अध्यक्ष रहेका निलेन्द्रराज श्रेष्ठ एसिया ट्रायथलनका अध्यक्षको सिनियर सल्लाहकारमा नियुक्त भएका छन् । नवनियुक्त सल्लाहकार श्रेष्ठ नेपाल ओलम्पिक कमिटीका महासचिवसमेत रहेका छन् । उनलाई एसिया ट्रायथलनका अध्यक्ष रहेका साउदी अरेबियाका राजकुमार फहाद बिन जलाबी बिन अब्दुल अजिजले सिनियर

सल्लाहकारमा नियुक्त गरेका हुन् । सन् २०२३ को २३ जुनमा जापानमा भएको चुनावी साधारणसभाबाट अजिज अध्यक्षमा निर्वाचित भएका थिए । राजकुमार अजिज ओलम्पिक काउन्सिल अफ एसियाअन्तर्गतको कार्यकारी कार्यालयका सदस्य तथा शैक्षिक कमिटीका अध्यक्ष हुन् ।

उनी वेस्ट एसिया ट्रायथलन संघका अध्यक्ष तथा साउदी अरेबिया ओलम्पिक कमिटीका अध्यक्षसमेत हुन् । निर्वाचनपछिको पहिलो तथा ९० औं कार्यकारी बैठक सन् २०२३ को अगस्ट ५ मा रियादमा बसेको थियो र त्यसमा अध्यक्ष अब्दुल अजिजले निलेन्द्रराज श्रेष्ठलाई एसिया ट्रायथलनको अध्यक्षका सिनियर सल्लाहकारमा नियुक्त गरेका हुन् । सिनियर सल्लाहकार श्रेष्ठ विश्व ट्रायथलन अन्तर्गतको एनओसी रिलेसन कमिसनका सदस्य तथा ओलम्पिक काउन्सिल अफ एसियाको कल्चर कमिसनका सदस्यसमेत रहेका छन्।

ओस्मान डेम्बेले पीएसजीमा आबद्ध

काठमाडौँ - बार्सिलोनाका चर्चित फर्वाड ओस्मान डेम्बेले पेरिस सेन्ट जर्गन (पीएसजी)मा आबद्ध भएका छन् । फ्रान्सेली फरवार्ड डेम्बेले २०१७ मा बोरुसिया डर्टमण्डबाट १३५ मिलियन युरोमा बार्सिलोना गएका डेम्बेले १८५ खेलमा ४० गोल गर्न सफल भएका थिए । अहिले पाँच वर्षका लागि सम्झौतामा हस्त(ाक्षर गरी पीएसजी गएका डेम्बेले ४३.५ मिलियन पाउण्ड लिने भएका छन् । छव्वीस वर्षीय डेम्बेलेले 'पीएसजीमा आबद्ध हुन पाएकोमा आफू खुसी रहेको प्रतिक्रिया दिदै भने, मलाई आशा छ कि क्लबका समर्थकहरूलाई गौरवान्वित बनाउन सक्नेछु ।' यसैगरी पीएसजीमा सम्लग्न फ्रान्सका अर्का स्ट्राइकर केलियन एम्बाप्पे र ब्राजिलका फर्वाड नेयमारले भने क्लब छोड्न चाहेको बताइएको छ । २४ वर्षका एम्बाप्पे स्पेनिस क्लब रियल मड्रिड जान चाहेका छन् भने नेयमार बार्सिलोना नै फर्किने संकेत गरेका

नासर अरब च्याम्पियन्स कपको च्याम्पियन बन्न सफल

एजेन्सी - क्रिस्टियानो रोनाल्डोको सानदार प्रदर्शनमा साउदी क्लब अल नासर अरब क्लब च्याम्पियन्स कप २०२३ को च्याम्पियन बनेको छ ।

साउदीकै अल हिलाल माथि अतिरिक्त समयमा २-१ को पुनरागमन जित निकाल्दै १० खेलाडीमा समेटिएको अल नासर च्य(म्पियन बनेको हो ।

अल नासरलाई च्याम्पियन बनाउन रोनाल्डोले दुई गोल गरे । अल हिलालका माइकलको गोल सान्त्वना बन्यो । किङ पाद स्टेडियम साउदीमा शनिवार राति भएको प्रतिस्पर्धात्मक खेलको ५१औं मिनेटमा माइकलको गोलबाट अल नासर खेलमा पछि परेको थियो । खेलको ७१औं मिनेटमा अल नासर १० खेलाडीमा समेटिदा टोली थप समस्यामा प-यो । अब्दुल्लाह अल एम्री सिधै रातो कार्ड खाँदै मैदा(नबाट बाहिरिए । १० खेलाडीमा समेटिएको अल नासरका लागि ७४औं मिनेटमा रोनाल्डोले गोल गर्दै खेललाई १-१ गोलको बराबरीमा ल्याए ।

खेलको ७८औं मिनेटमा अल नासरका अल वोउसेल पिच बाहिर नवाफ पनि रातो कार्ड खाँदै बाहिरियो । त्यसपछि निर्धारित समयमा थप गोल निस्कन नसक्दा खेल अतिरिक्त समयमा लम्बियो । ९८औं मिनेटमा रोनाल्डोले गोल गर्दै अल नासरलाई २-१ को पुनरागमन जित सहित च्याम्पियन बन्न सफल भए ।

किन कमजोर भयो आदिवासी जनजाति आन्दोलन ?

अमिका राजथला

२९ औं विश्व अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी जनजाति दिवस विभिन्न कार्यक्रम गरी मनाइयो । ‘इन्डिजिनियस यूथ एज अगेन्सट् अफ चेन्ज फर सेल्फ डिटरमिनेसन’ नाराका साथ यस वर्ष देशभरि विभिन्न कार्यक्रम गरी यो दिवस मनाएको हो । नेपाल आदिवासी जनजाति महासङ्घका अनुसार “आदिवासी युवाको सक्रियता र सशक्तीकरण”मा यो वर्ष विशेष जोड दिइएको छ ।

सन् १९९४ डिसेम्बर २३मा संयुक्त राष्ट्रसङ्घको साधारणसभाले अगस्त ९ तारिखलाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी दिवसका रूपमा मनाउने अवधारणा अगाडि बढाएको थियो ।

यो दिवस संयुक्त राष्ट्र सङ्घको आह्वानमा विश्वभरिका आदिवासी जनजातिहरूले सन् १९९५ देखि जनजाति अधिकारका लागि अन्तर्राष्ट्रिय पर्वको रूपमा मनाउँदै आइरहेका छन् । यो दिवस मनाउनुको मुख्य उद्देश्य विश्व भूमण्डलीकरण, आधुनिकीकरण, निजीकरण, बजारमुखी उत्पादन प्रणाली, वातावरणीय ह्रासबाट विश्वभरिका आदिवासी जनजातिहरूका सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, राजनीतिक र भौतिक जीवनमा परेका प्रतिकूल असरबाट उनीहरूलाई बचाउनु, उनीहरूका विकास गर्नु र अधिकार तथा भाषा संस्कृतिको संरक्षण/संवर्द्धन गर्नु हो ।

संयुक्त राष्ट्रसङ्घले सन् १९९४ देखि सन् २००४ सम्म आदिवासी दशकका रुपमा ‘ कर्म र मर्यादाका लागि दशक’ नाराका साथ आह्वान गरेको थियो।

विश्वका ९० देशमा बसोवास गर्ने ५००० भन्दा बढी समुदायका जनजातिहरू भाषा, संस्कृति, परम्परागत ज्ञान तथा प्राकृतिक स्रोतको धनी समुदाय मानिन्छन् । तर, यिनीहरू अधिकार तथा आर्थिक विकासको दृष्टिकोणले संसारका सबैभन्दा उत्पीडित र विपन्न वर्ग समुदायमा पर्दछन् । यिनीहरू शिक्षा, स्वास्थ्य तथा अन्य आधार भूत सेवा सुविधाबाट समेत वञ्चित छन् । त्यसैले संयुक्त राष्ट्र संघले आदिवासी जनजातिहरूको समग्र अवस्था अध्ययन गरी उनीहरूको अवस्था सुधारका लागि विशेष कार्यक्रम सिफारिस गर्ने उद्देश्यले इक्वेडरका विशेषज्ञ मार्टिन कोबेजको संयोजकत्वमा सन् १९८२ म एउटा कार्यदल गठन गरेको थियो । उक्त कार्यदलको पहिलो बैठक जेनेभामा सन् १९८२ अगस्त ९ तारिखका दिन सम्पन्न भएको थियो । कार्यदलको पहिलो बैठक बसेका पहिला दिन अगस्त ९ विशेष स्मरणीय दिन भएकोले उक्त दिनलाइ संयुक्त राष्ट्र संघले विश्व आदिवासी दिवस घोषणा गरेको हो । तर, संयुक्त राष्ट्र संघले विश्व आदिवासी दिवस घोषणा गरेको ३० वर्ष पूरा भइसक्दा पनि विश्वका आदिवासी जनजातिहरूको अवस्थामा खासै फरक परेको छैन भन्ने समीक्षा विश्व आदिवासी दशकको मूल्याङ्कन गर्ने अध्ययनकर्ताहरूले गरेका छन् ।

यसको एउटा प्रमुख कारण डा. हर्क गुरुङ (२००४) ले भनेझै संयुक्त राष्ट्रसंघले आदिवासी जनजातिहरूको समस्यालाई गम्भीर समस्या नठानेर एउटा भ्रमेला मात्र ठान्नु हो भने अर्को कारण संयुक्त राष्ट्र संघ अन्तर्गत सन् २००० मा स्थापना भएको आदिवासी जनजाति समस्या हेर्ने स्थायी मञ्च (यूनपीएफआईआई) लाई राष्ट्रसंघले अधिकार सम्पन्न नियोगको रूपमा मान्यता नदिएर एउटा सल्लाहकार मञ्चको रूपमा मात्र मान्यता दिनु हो तथा मञ्चलाई राष्ट्रसंघको नियमित बजेट नछुट्याएर स्वैच्छिक कोष मात्र खडा गरी काम चलाउनु हो । संयुक्त राष्ट्रसंघको सदस्य राष्ट्रहरूले आदिवासी जनजातिका अधिकार सम्बन्धी घोषणा पत्र र जनजाति मामिला सम्बन्धी स्थायी मन्चका कार्यक्रमहरूलाई अनिवार्य कार्यको रूपमा नलिएर स्वेच्छिक र स्वविवेकी कार्यको रूपमा लिने हुँदा सरोकारवाला राज्य र सरकारका तर्फबाट विश्व आदिवासी दिवसको कार्यक्रमहरू इमान्दारपूर्वक कार्यान्वयन भएका छैनन् । यसबाट संयुक्त राष्ट्रसंघ लगायत सरोकारवाला सदस्य राष्ट्रहरू आदिवासी जनजातिका समस्याप्रति कति गम्भीर छन् त भन्ने प्रश्न खडा भएको छ ।

नेपालमा जनजाति आन्दोलनको इतिहास निकै लामो छ । तर, आफ्नो पहिचान र अधिकारका लागि जनजातिहरूको सङ्गठित आन्दोलन सन् १९९१ पछि मात्र सुरु भएको हो । सुरुमा जनजाति आन्दोलन

जनजातिहरूको पहिचान स्थापित गराउने मुहामा केन्द्रित थियो । जुनबेला नेपालका आदिवासी जनजातिहरूले जातीय पहिचानका लागि जनजाति आन्दोलन सुरु गरेका थिए, त्यहीबेला तत्कालीन संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवअधिकार परिषद्को आयोजनामा सन् १९९२ मा अष्ट्रियाको राजधानी भियनामा सम्पन्न शिखर सम्मेलनले १९९३ लाई विश्व आदिवासी वर्ष र अगस्त ९ लाई विश्व आदिवासी दिवस घोषणा गर्ने सिफारिस गर्‍यो । भियना शिखर सम्मेलनका सिफारिसको आधारमा सन् १९९४ मा संयुक्त राष्ट्र संघले सन् १९९५ देखि २००४ सम्मका वर्षहरूलाई पहिलो विश्व आदिवासी दशक र सन् २००५ देखि २०१५ सम्मका वर्षहरूलाई दोस्रो विश्व आदिवासी दशक घोषणा गर्‍यो । उक्त घोषणाबाट नेपालको जनजाति आन्दोलनलाई अन्तर्राष्ट्रिय समर्थन प्राप्त भयो ।

विश्व आदिवासी दिवसको घोषणा र अन्तर्राष्ट्रिय समर्थनबाट उत्साहित नेपालको आदिवासी जनजाति आन्दोलन २००१ को दशकभरि उत्कर्षमा पुग्यो र महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल गर्न सफल पनि भयो । जनजाति आन्दोलनको दवावका कारण तत्कालीन नेपाल सरकार जनजातिहरूको माग र मुद्दाप्रति सकारात्मक देखिन थाले । जनजाति आन्दोलनको दवावका कारण नेपाल सरकारले सर्वप्रथम नेपालमा भएका जनजातिहरूमध्ये ५९ आदिवासी जनजातिहरूको सूची तयार पारी त्यसलाई कानुनी मान्यता दियो । त्यसपछि सरकारले आदिवासी जनजाति विकास उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान स्थापना गर्ने, नेपाललाई धर्म निरपेक्ष राज्य घोषणा गर्ने, समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली र समावेशी नीति अपनाउने, अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठन महासन्धि-१६९ र आदिवासी जनजाति अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय घोषणा पत्र २००७ लाई संसदबाट पारित गर्ने, आदिवासी जनजातिसंग २० वुँदे सहमति गर्ने, शिक्षा, स्वास्थ्य र सरकारी सेवामा जनजातिका लागि आरक्षणको विशेष व्यवस्था गर्ने, मातृभाषामा शिक्षा लागु गर्ने जस्ता काम गर्‍यो ।

यी सबै सरकारले जनजातिका लागि गरेका सकारात्मक कार्यहरू हुन् भने निश्चय नै यी कार्यहरू जनजाति आन्दोलनका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरू पनि हुन् । जनजाति आन्दोलनको दवावका कारण सरकारले अपनाएको समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली र समावेशी नीतिको परिणाम स्वरूप सन् २००८ मा सम्पन्न संविधान सभाको पहिलो निर्वाचनमा संविधान सभाको कुल सिट सङ्ख्या ६०१ मध्ये २१८ जनजाति उम्मेदवारहरू निर्वाचित हुन सफल भए ।

यसलाई जनजाति आन्दोलनको ऐतिहासिक उपलब्धि मान्न सकिन्छ । यी उपलब्धिका आधारमा नेपालका जनजाति आन्दोलन अन्य देशका आदिवासी जनजाति आन्दोलनका तुलनामा निकै उपलब्धिमूलक मानिन्छ । यद्यपि यी उपलब्धि कमजोर हुन थोलेको महसुस गर्न सकिन्छ ।

विस्तारै नेपालमा जनजाति आन्दोलन कमजोर हुँदै जान थालेपछि जनजाति आन्दोलनले प्राप्त गरेका धेरैजसो उपलब्धि अहिले कानुनी दस्तावेज र सम्झौता पत्रमा मात्रै सीमित भएका छन, कार्यान्वयन भएका छैनन् । जनजातिहरूका अधिकार र सेवासुविधा सम्बन्धी सरकारले बनाएका नीति नियम र सरकारले गरेका सहमति सम्झौता कार्यान्वयन नभएपछि र सरकारले गरेका वाचा पूरा नभएपछि जनजाति आन्दोलनले प्राप्त गरेका उपलब्धिको खासै अर्थ रहँदैन ।

अहिले आदिवासी जनजातिहरूप्रति राज्यले गर्ने जातीय, भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, लैंगिक विभेदको पुनर्वृत्ति भएको छ । जनजातिहरूले मागेको जातीय पहिचानसहितको संघीयता प्राप्त भएको छैन । कोशी प्रदेशको आन्दोलन यसको ज्वलन्त उदाहरण हो । संविधान समावेशी हुन सकेन । सरकारका कुनै संरचना जातीय रूपमा समावेशी हुन सकेका छैनन् भने जनजाति आन्दोलनको विजारोपण गर्ने नेवारहरू एकातिर, बाँकी जनजाति अर्कोतिर परेको व्यवहारिक अवस्था देखिन्छ । नेवारहरू नेवार आन्दोलन तथा जनजाति आन्दोलनको डम्फु बजाउँदै हिंडे पनि आफूहरू सीमान्तीकृत हुँदै गएको अवस्थालाई भुल्न हुँदैन ।

विगतका सरकारहरू जस्तै वर्तमान गठबन्धन सरकार पनि नेपालका आदिवासी जनजातिहरूप्रति अनुदार, असहिष्णु र आक्रामक बन्दै आएको छ । सरकारले

नेपालका आदिवासी जनजातिहरूले विगतका आन्दोलनबाट प्राप्त गरेका हकअधिकार कटौती गर्ने र सेवा सविधाहरू खोस्ने काम गरेको छ । विकास र सडक विस्तारको नाममा सरकारले जनजातिहरूको क्षेत्रमा भएका जल, जमिन, जङ्गल र खनिज पदार्थजस्ता प्राकृतिक स्रोतहरू ध्वस्त पार्ने र वातावरण ह्रास बनाउने, अनाधिकृत रूपमा जनजातिका सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदा र सभ्यता ध्वस्त पार्ने, जनजातिका पुख्थौली भूमि कब्जा गर्ने र उनीहरूलाई उठिवास लगाउने काम गरेको छ । यसको ज्वलन्त उदाहरण भनेको विश्व सम्पदा सूचीमा पर्ने संभावना भएको ललितपुरको नेवार वस्ती खोकनाको अतिक्रमणलाई लिन सकिन्छ ।

जनजातिहरूको चर्को विरोधका बावजुत पनि काठमाडौँ ठमेलस्थित प्राचीनकालमा बनेको कमलपोखरी मासेर त्यहाँ भूमाफियाहरूलाई छायादेवी कम्प्लेक्स निर्माण गर्न दिनु, फास्ट ट्रयाक सडक निर्माण, विद्युत् लाइन प्रसारण, सुक्खा बन्दरगाह निर्माण तथा स्मार्ट सिटी विकासको नाममा खोकनाका नेवार समुदायलाई उनीहरूको पूर्व सुसूचित सहमति र उचित क्षतिपूर्तिविना उनीहरूलाई आफ्नै पुख्थौली भूमिबाट विस्थापन गर्न र जबर्जस्ती उनीहरूको कृषि भूमि अधिग्रहण गरी उनीहरूलाई उठिवास लगाउन खोज्नु र नेपाल धर्म निरपेक्ष राज्य भएर पनि गाई मारेको अभियोगमा जनजातिहरूलाई पञ्चायतकालीन मुलुकी ऐनद्वारा दण्डित गरिनु जनजाति विरोधी कार्यहरूलाई अहिलेको गठबन्धन सरकारले पनि निरन्तरता दिईराखेको छ ।

यस्ता कार्यले नेपालको संविधानमा समेत सुनिश्चित गरिएको नागरिकको सम्पत्तिमाथिको अधिकार र नेपाल पक्ष राष्ट्र भई सन् २००७ मा अनुमोदन गरेको आदिवासी जनजातिको अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठन महासन्धि-१६९ तथा संयुक्त राष्ट्र संघीय घोषणा पत्रको ठाडो उलङ्घन भएको छ ।

अहिले राज्यको अन्याय, अत्याचार, शोषण, दमन, हत्या, हिंसा, विभेद र बहिष्करणबाट नेपालका अदिवासी जनजातिहरू आक्रान्त बनेका छन् । जनजाति संस्कारमाथि गलत अभिव्यक्ति दिएको भन्दै अधिवक्ता भगवती पाण्डेलाई पक्राउ गरि कारवाही गर्न माग गर्दै साउन १८ गते भएको आन्दोलनमा प्रहरीबाट भएको धर पकड र दमनको जनजातिहरूले विरोध गर्दै आएका छन् ।

राज्यले गर्ने यस्ता सबैखाले हर्कत विरुद्ध हिजोको दिनमा सशक्त किसिमले उठेको जनजाति आन्दोलन अहिले सेलाएको छ । अहिले जनजातिका संघ/सस्थाहरू निस्कृय छन् भने जनजातिका नेता तथा कार्यकर्ताहरूले पनि मौनता साधेका छन् । उनीहरू जनजातिका हकअधिकारका लागि भन्दा आफ्ना व्यक्तिगत स्वार्थसिद्धका लागि राजनीतिक दल र सरकारका पछि दौडधुप गरेको देखिन्छ ।

जनजाति अधिकारका लागि आन्दोलनको विकल्प छैन भन्ने ओठे नाराको रटान दिने गर्छन्, तर इमान्दारी साथ आन्दोलनको आँधिबेहरी सिर्जना गर्ने वातावरण तयार गर्नतिर अहिलेका जनजाति नेताहरू प्रतिवद्ध देखिँदैनन् ।अधिवक्ता भगवती पाण्डेका कारण उठेको आन्दोलन जनजातिहरूको सर्वपक्षीय बन्न सकेन । यस्तै, नेवारहरूले गरेको गुठी आन्दोलन अन्य जनजातिले आत्मिक रूपमा ग्रहण गर्न सकेनन् । एउटालाई समस्या पर्दा अर्कोले तमाशा हेरेर बस्ने प्रवृत्ति नहटेसम्म जनजाति आन्दोलन एक हुन कठीन छ ।

जनजाति आन्दोलन अहिले रक्षात्मक अवस्थामा पुगेको छ । यस्तो अवस्थामा राज्यले हेप्नु र हिजोका जनजाति आन्दोलनबाट प्राप्त भएका उपलब्धि गुम्दै जानु कुनै अनौठो होइन । नेपालका आदिवासी जनजातिहरूमाथि राज्यले यस्तो अन्याय, अत्याचार, शोषण, दमन, हत्या हिंसा, विभेद गर्दा र बहिष्करणमा पार्दा पनि आफ्नाआफ्ना व्यक्तिगत स्वार्थका लागि जनजातिहरू चुप लागेर बस्ने हो भने नेपालका आदिवासी जनजातिहरूको अधिकार र सेवासुविधा खोसिने मात्र होइन, उनीहरूको पहिचान र अस्तित्व नै गुम्ने खतरा बढेर गएको छ ।

जनजाति आन्दोलनमा लाग्नेहरूमा पनि सिमीतताको भावनाले पनि सबै जनजातिलाई आन्दोलनमा समेट्न नसकेको अवस्थामा यसको कार्यनीति पक्षमै सुधार गरेर अगाडि बढ्न सके मात्र विश्व आदिवासी आन्दोलन वृहत र औचित्यपूर्ण हुन्छ ।

नेवा टाइम्सबाट

स्वास्थ्य

कोलेस्ट्रोल हटाउन अचम्मको आयुर्वेदिक जडीबुटी

एजेन्सी । खराब कोलेस्ट्रोल हाम्रो लागि जीवनको शत्रु हो । नराम्रो कोलेस्ट्रोल धमनीमा जम्मा हुन थाल्छ, जसले गर्दा धमनीबाट रगत प्रवाह हुन विँदैन, जसले मुटुबाट शरीरमा शुद्ध रगतको पहुँच कम गर्छ । यसले हृदयघात र कार्डियक अरेस्टको जोखिम बढाउँछ । खराब कोलेस्ट्रोल बढ्नुमा धेरै कारणहरू छन्, तर तीमध्ये अधिकांश हाम्रो खराब जीवनशैली जिम्मेवार छन् । जव हाम्रो आहार र हामी शारीरिक गतिविधि गर्दैनौं, तब खराब कोलेस्ट्रोल धमनीहरूमा जम्मा हुन थाल्छ । केही आयुर्वेदिक जडीबुटीहरूले शरीरबाट खराब कोलेस्ट्रोल हटाउन अद्भुत काम गर्छन् ।

१ दालचिनी - दालचिनीको वैज्ञानिक नाम **Terminalia** हो । दालचिनीको बोक्रा शताब्दीयौंदेखि उच्च रक्तचापको उपचारमा प्रयोग हुँदै आएको छ । एनसीबीआईको अनुसन्धान पत्रमा दालचिनीको बोक्रा उच्च रक्तचाप, हृदयाघात, डिस्लिपिडेमिया, एन्जाइनल दुखाइमा निकै फाइदाजनक रहेको प्रमाणित भएको छ । अनुसन्धानका अनुसार दालचिनीको बोकामा ट्राइटरपेनोइड, बिटा सिटोस्टेरोल, फ्लेभोनोइड र ग्लाइकोसाइड जस्ता यौगिकहरू पाइन्छ, जसले मुटुको स्वास्थ्यलाई मजबुत बनाउँछ । तर, यसबारे थप अनुसन्धान आवश्यक छ ।

२. अमला- आयुर्वेदमा अमला धेरै रोगहरूमा प्रयोग गरिन्छ । यसमा भिटामिन सी प्रचुर मात्रामा पाइन्छ, जसले रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउँछ । पबमेड सेन्ट्रल रिसर्च पेपरका अनुसार, अमलाले अक्सिडेटभ तनाव कम गर्छ, जसले डिस्लिपिडेमियाको जोखिम कम गर्छ । अमलामा पाइने हाइड्रोक्सीप्रोपाइलमेथाइलसेलुलोज कोलेस्ट्रोल घटाउने एजेन्ट हो । अनुसन्धानले दावी गरेको छ कि २८ दिनसम्म अमलाको सेवनले कुल सीरम कोलेस्ट्रोललाई उल्लेखनीय रूपमा घटाउँछ ।

३. अश्वगन्धा- अश्वगंधा एक औषधीय जडीबुटी हो जुन आयुर्वेदमा धेरै रोगहरूको उपचार गर्न प्रयोग गरिन्छ । विज्ञानले पनि अश्वगन्धाको फाइदा प्रमाणित गरेको छ । फोर्ब्स हेल्थका अनुसार अश्वगन्धाले रगतमा चिनी र खराब बोसो घटाउँछ र मांसपेशीको वृद्धि बढाउँछ । साथै अश्वगन्धाले खराब कोलेस्ट्रोललाई चाँडै कम गर्न थाल्छ । अश्वगन्धाको सेवनले राति राम्रो निद्रा लाग्छ ।

४. तुलसी - तुलसीको स्वाद अलि तितो हुन्छ, तर यसको फाइदा बेजोड छ । मेडिल न्यूज टुडेका अनुसार, तुलसीको २०१८ को अध्ययनले पत्ता लगायो कि यदि ४० वर्ष भन्दा माथिका व्यक्तिले तुलसीको नियमित सेवन गर्छन् भने एलडीएल कोलेस्ट्रोल धेरै कम हुन्छ । अध्ययनका अनुसार एक ग्राम तुलसी दुई हप्तासम्म सेवन गर्दा आश्चर्यजनक नतिजा प्राप्त भएको छ ।

५. बेसार - नेपाली भान्सामा बेसार बिना कल्पना गर्न सकिदैन । बेसारलाई परम्परागत रूपमा एन्टी-ब्याक्टेरियल र एन्टि-इन्फ्लेमेसन एजेन्टको रूपमा प्रयोग गरिन्छ । २०१७ को एक अध्ययनले बेसारमा पाइने कर्क्यूमिन कम्पाउन्डले हृदय रोगको जोखिमलाई धेरै कम गछ । यसलाई औषधि जस्तै सेवन गर्दा खराब कोलेस्ट्रोल छिट्टै कम हुन्छ ।

कसले गर्न सक्छ अंग दान ? विशेषज्ञका केही सुभाब

अगस्ट १३ विश्वभर ‘विश्व अंग दान दिवस’ मनाइँदैछ । यो दिवस मनाउनुको उद्देश्य अंग दानको आवश्यकता बारे मानिसहरूमा चेतना जगाउनु हो । यसका साथै मानिसलाई मृत्युपछि अंग दान गर्न प्रेरित गर्नुपर्छ । वास्तवमा, अंग दान भनेको त्यस्तो व्यक्तिलाई अंगको रूपमा दिइएको उपहार हो, जसको अंग रोग अन्तिम चरणमा छ र जसलाई प्रत्यारोपण आवश्यक छ । यस्तो अवस्थामा आफ्नो अंग दान गर्ने व्यक्तिलाई ‘अर्गन डोनर’ भनिन्छ, भने अंग प्राप्त गर्नेलाई ‘प्राप्तकर्ता’ भनिन्छ । यी अंग दानहरूले धेरै जसो केसहरूमा प्राप्तकर्ताको जीवन बचाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छन् । डा. कुलदीप कुमार, एसोसिएट प्रोफेसर, सरकारी मेडिकल कलेज, कन्तौजबाट जानौं, अंग दान किन आवश्यक छ र कसले गर्न सक्छ? यसको मापदण्ड के हो-

कुन अंग र तन्तुहरू प्रत्यारोपण गर्न सकिन्छ ?

डा. कुलदीप कुमार भन्छन्, धेरै मानव अंग र तन्तुहरू दाताबाट प्रापकमा प्रत्यारोपण गर्न सकिन्छ । यसमा कलेजो, मिर्गौला, प्यान्क्रियाज, मुटु, फोक्सो, आन्द्रा, कोर्निया, बोन म्यारो र भास्कुलराइज्ड कम्पोजिट एलोग्राफ्टहरू, जस्तै छाला, पाठेघर, हड्डी, मांसपेशी, स्नायु र संयोजी तन्तुहरू आदि पर्दछन् । यो दान गरिएको अंगले प्राप्तकर्ताको जीवन बचाउन मद्दत गर्दछ।

रक्तसञ्चार मृत्यु: यसमा हृदयाघातपछि रक्तसञ्चारको काम रोकिन्छ । यस्तो अवस्थामा त्यो व्यक्तिलाई पुनर्जीवित वा सक्रिय गर्न सकिँदैन । यो पनि हुन सक्छ यदि विरामीको निको हुने अपेक्षा नगरिएको अवस्थामा सघन हेरचाह इकाई वा आपतकालीन विभाग भित्र जीवन-दिगो उपचारहरू बन्द गरियो भने । रक्तसञ्चार मृत्युको अवस्थामा, विरामीलाई नजिकबाट निगरानी गरिन्छ र अंग दान तब हुन्छ जब रक्तसञ्चार उपचार भन्दा बाहिर रोकिन्छ । यस्तो अवस्थामा उसको परिवारका सदस्यले चाहेमा थोरै समयमै ती व्यक्तिको अंग दान गर्न सक्छन् ।

ब्रेन डेथ: यस अवस्थामा, इन्फार्क्ट/रक्तस्राव/आघातका कारण ब्रेन स्टेममा रगत आपूर्ति बन्द हुन्छ । मस्तिष्कले नै शरीरको महत्वपूर्ण केन्द्रहरूलाई नियन्त्रण गर्छ । यस अवस्थामा व्यक्तिले सास फेर्न वा सतर्क रहन सक्ने क्षमता गुमाउँछ । ब्रेन डेथ र कोमामा फरक छ । कोमामा, मस्तिष्कमा चोटपटक लाग्न सक्छ, तर यसमा आफैलाई मर्मत गर्ने क्षमता छ। तर, मस्तिष्क मृत्यु भएमा निको हुने सम्भावना रहँदैन र मस्तिष्कले फेरि काम गर्न सक्दैन । यस्तो अवस्थामा व्यक्तिलाई ब्रेन डेड घोषणा गरिन्छ र परिवारले चाहेमा उसको अंग खाँचोमा परेकालाई दान गर्न सकिन्छ।

जीवित दान: माथिका दुई प्रकारका दानहरू व्यक्तिको मृत्यु पछिका लागि हुन्, जबकि जीवित दान व्यक्ति जीवित रहँदा गर्न सकिन्छ। एक व्यक्तिले आफ्नो परिवार वा खाँचोमा परेको व्यक्तिलाई मिर्गौला, कलेजोको सानो भाग वा हिप वा घुँडा प्रतिस्थापन पछि प्रयोग नगरिएको हड्डी दान गर्न सक्छ।

कसले अंग दान गर्न सक्दैन?

चिकित्सा क्षेत्रका कतिपय व्यक्तिलाई अंग दान गर्न पनि प्रतिबन्ध लगाइएको छ । यसमा ती व्यक्तिहरू समावेश छन् जो कुनै गम्भीर रोगबाट पीडित छन्। यी रोगहरूमा क्यान्सर, एचआईभी, संक्रमण वा नशा (क्ष) र दम समावेश छन्। यद्यपि, त्यसो भए पनि यदि उसले चाहेमा आफूलाई दाताको रूपमा दर्ता गर्न सक्छ। किनभने मृत्युको समयमा अंग प्रत्यारोपणका लागि उपयुक्त छ वा छैन भन्ने विस्तृत मूल्याङ्कन गरिन्छ।

डा. केसीले.....

आदिवासीय..

आश्वासन सहितको प्रतिवद्धता जनाउने गरेका छन् । त्यस्ता मौखिक प्रतिवद्धता र आश्वासनलाई अब पनि बहुसंख्यक आदिवासी जनजातिहरूले राजनीति आस्था र सिद्धान्तप्रति बफादार बन्दै धुपौर, पुर्छे, बैठके, हुक्के, हनुमान मात्रै बनिरहने हो भने, अस्तित्व र पहिचान संकटमा पर्ने निश्चित छ । यसले स्वजातीय वेशभूषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, परम्परागत रीतिरिवाजसमेतको अस्तित्व र पहिचान लोप हुँदै जाने जोखिम त्यतिकै छ । ताकि कुनै पनि राजनीतिक दलको दस्तावेज अनि दल सम्बद्ध नेताको गुलिया र आकर्षक नाराले मात्र बहुसंख्यक आदिवासी जनजातिहरूको अस्तित्व र पहिचानले जीवन्तता पाउँछ भन्नु पटमूख बन्नु वाहेक अन्य केही हुनै सक्दैन । जसको ज्वलन्त उदाहरण हो, तत्कालीन प्रदेश १ लाई कोशी प्रदेश नामकरण गरिनु भरखरै घटित सबुद प्रमाण हो । प्रसंगवश अन्तर रिष्ट्रिय आदिवासी दिवसकै सन्दर्भमा नेपाल संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्य भएपनि नेपाल सरकारको तर्फबाट हरेक साल ९ अगष्टको दिन मनाइने विश्व आदिवासी दिवसको अवसरमा कुनै औपचारिक कार्यक्रम तय गरी मनाउने गरेको रेकर्ड अहिलेसम्म छैन । सम्भवतः त्यस्ता कार्यक्रमको आयोजना गर्ने धृष्टता सरकारको नेतृत्व गर्ने र प्रतिपक्षमै बस्ने कुनै पनि राजनीतिक दल अनि तिनका नेताको सोच सकारात्मक छन् भन्न सकिने अवस्था देखिन्न । नेपाल सरकारको विगत अनि वर्तमानका

तिनै तथ्यलाई हेर्ने हो भने पनि अन्तर्राष्ट्रिय त के राष्ट्रियस्तरका अस्तित्व र पहिचानमा आधारित विविध खाले कार्यक्रम अन्तर्गत नयाँ संवत्, चाडपर्व लगायतमा गर्ने गरेको व्यवहार र कार्यशैलीवाटै प्रष्ट हुन्छ । यसर्थ बहुसंख्यक आदिवासी जनजातिहरूको वास्तविक आवश्यकतालाई विशेष ध्यान दिई समाधान गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न सक्नु वर्तमानको खाँचो हो । यसका लागि बहुसंख्यक आदिवासी जनजातिहरूको एक्यवद्धता र प्रयत्नले मात्र सम्भव छैन, सो को निम्ति सत्तारूढदेखि प्रतिपक्षमा रहेका राजनीतिक शक्तिहरूको पनि सदाशयता जरुरी हुन्छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा सन् १९९४ देखि शुरु भएको अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी दिवसको सवालमा आदिवासी जनजातिहरूलाई राज्य सत्ता र शासकले हेर्ने दृष्टिकोण बारे सिंहावलोकन र समीक्षा गर्न पनि त्यतिकै जरुरी छ । यसै सन्दर्भमा नेपालका बहुसंख्यक आदिवासी जनजातिहरूको आर्थिक,धार्मिक, भाषिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक जस्ता अधिकारहरू प्राप्तिका लागि अन्तर्राष्ट्रिय संगठन क्षिइ-न्टदर र गल्स्टर्र जस्ता संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा अनुमोदित तथा घोषित कार्यक्रम र अधिकारहरूसँग चिरपरिचित छन् । तर पनि ती अधिकारहरू बारे आदिवासी जनजातिहरु के साच्चै सचेत छन् त भन्ने सवाल पनि त्यतिकै अनुत्तरित छ । वास्तवमै आदिवासी जनजातिहरूले आफ्नो हक,अधिकार प्राप्तिका लागि केही अभ्यास गरिरहेका छन् । यस विषयमा नेपालका आदिवासी जनजातिहरु के वास्तवमै स्वपहिचान र अस्तित्वका लागि नेतृत्वको विकास गर्दैछन् वा अरु कसैबाट परिचालित अनि नियन्त्रित छन् भन्ने प्रश्न पनि त्यतिकै उठिरहेकै छ । तथार्थि कतिपय कार्यावस्थाले मानसिक रूपमै उपनिवेशी बन्दै त जान पर्ने होइन भन्ने जिज्ञासा पनि त्यतिकै उठेको छ ।

यसर्थ आदिवासी जनजातिहरूले पहिचानयुक्त आफ्ना परम्परागत पहिरन लगाइ हर्षोल्लासपूर्वक रमाइलो गर्दै यो दिवस मनाउने गरिएको छ । तर के आदिवासी जनजाति आफैले नेतृत्वको विकास गर्दै न्यायसङ्गत अंघ बहिरहेका छन् ? के आदिवासी जनजातिजन्य सामाजिक संघसंस्थाहरू आफ्नै स्वतन्त्रता र विकासमा बाधा पु-याउने उपनिवेशवादी विचारधाराहरूबाट पनि स्वतन्त्र छन् त भन्ने सवाल त्यतिकै गहन छ । तिनै लक्ष्यानुरूप अधिकार प्राप्तिका लागि राज्य संयन्त्रलाई आदिवासी जनजातिका मौलिक हकप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन सफल भयौं- भएनौ ? घोलिनु आवश्यक छ ।

सिंगो समाजको कुरा उठाई व्यक्तिगत स्वार्थमा लिप्त बनि आकर्षक पद लिने प्रवृति त्यागी समुदायकै हितका लागि अघि बढ्न सक्नु पर्छ । तब मात्र राज्यका सबै अंगहरूमा पहुँच र बहुमतको आधारमा सबै अधिकार उपभोग गर्न सक्ने अवस्थामा पुगिने छ ।

उक्त विषयमा केन्द्रित रही स्वपहिचान र अस्तित्वमा आधारित अधिकार हासिल गर्न सकिएको खण्डमा मात्र आदिवासी दिवस मनाउनको औचित्य पुष्टि हुन सक्छ अन्यथा आदिवासी जनजातिलाई कथित उपनिवेश बनाई वास्तविक अधिकारबाट वञ्चित गराउने बहाना मात्र हुनेछ।

त्यसैगरी आदिवासी जनजाति विरुद्ध फोहोर र अपमानजनक टिप्पणी मात्र होइन उनीहरूको इतिहास, भू-भाग, संस्कृति, परम्परा, भाषा, वेशभूषालाई अतिवादी जातीय अंहकार, एक छत्र राज्यका सत्ताधारीबाट मुक्ति दिलाउन अत्यावश्यक छ ।

अतः आदिवासी जनजातिको भेषमा अतिवादी, सत्ताधारी शासकका पिछ्लगु, भरोटे बनि आफ्नै समुदाय माथि आघात पु-याउने कसैलाई पनि आदिवासी जनजाति दिवसले चेतना दिलाउन सकोस् । यही अन्तर्राष्ट्रिय दिवसको अवसरमा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ मूल समारोह समितिको आयोजनामा काठमाडौंमा आयोजित एक भव्य समारोहको उद्घाटन गर्दै नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माओवादी केन्द्रका अध्यक्षसमेत रहेका प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्डले अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी दिवस आउदो दिनदेखि सकेसम्म सरकारकै आयोजनामा सम्पन्न गर्ने योजनामा रहेको बताउँदै भरखरै एक नारी कानुनव्यवसायी शितल भनिने भगवती पाण्डेकी अभिव्यक्तिलाई लिएर आदिवासी जनजाति सम्प्रदाय भित्रका तामाङ, मगर जातिले महानगरीय प्रहरी परिसर टेकु घेराउ गर्ने क्रममा प्रहरीले गरेको वर्बरदमन र ज्यादती स्वरूप मानवीय समवेदनालाई चटकैै भन्दै निरंकुश पञ्चायती व्यवस्थालाई नै माथ गर्ने गरी पक्राउ गरेर निर्घात कृतपिट, अङ्ग भङ्ग गर्नका साथै नारीहरू माथि गरिएको अभद्र व्यवहारप्रति सरकारको पूर्ण ध्यानाकर्षण भएको जनाउँदै प्रहरी परिसर काठमाडौंको प्रमुख र सम्लग्न प्रहरी कर्मचारी माथि छानबिन गरी हदैसम्मको कारबाही गर्ने प्रतिवद्धता जनाए । प्रधानमन्त्री प्रचण्डको सो भनाइ कार्यान्वयन सम्बन्धी परिणाम भने हेर्न बाँकी छ ।

ठोस.....

त्यसलाई पूरा गर्ने लक्ष्य, त्यसको वाटो, समयसीमा निर्धारण गर्नु आवश्यक भएको बताउँदै क्यालेन्डर बनाएर काम नगर्दा कार्ययोजना नबन्ने र ठोस रुपमा काम नगर्ने कारण पनि किम कमजोरी देखिएको छ । हामी लक्ष्य, लक्ष्यको वाटो, समयसीमा निर्धारण गरेर काम गरौं, काम सम्पन्न भएन भने फेरि समीक्षा गरेर अगाडि बढ्नु पर्छ । सरकारको प्राथमिक ऐजेण्डा भनेको सुशासन, सेवा प्रवाह हो र त्यसलाई अगाडि बढाउने बताइन् । यसैगरी मन्त्री शर्माले आगामी आर्थिक वर्षमा विगतको समीक्षा सहित कमजोरी र नेतृत्वमा भएको समस्या माथि छलफल गर्दै अगाडि बढ्ने बताउँदै विगतको रिपोर्ट तुलनात्मक हिसाबमा राम्रो भएपनि सन्तोष गर्न सक्ने ठाउँ नभएकोले अब्बै सक्रिय भएर लाग्न पनि आग्रह गरेकी छन् । त्यस्तै मन्त्री शर्माले, प्रस्तुत रिपोर्टमा गर्न सक्ने काम लेख्ने, लेखेको भन्दा बढी काम गर्ने तर लेखेको आधा काम पनि पूरा नगरेको जस्तो देखिएको भएपनि तुलनात्मक अध्ययन गर्दा राम्रै देखिन्छ तर, सन्तोष गर्न सक्ने ठाँउ छैन । आगामी आर्थिक वर्षमा यो विगतको समीक्षा सहित कुन स्थानमा कमजोरी रहेको छ, हाम्रो नेतृत्वमा भएको समस्या के हो, भनेर त्यसमा छलफल गरेर अगाडि बढ्नु पर्छ । मन्त्रीको रुपमा आफूले धेरै काम गरेको जस्तो त लाग्छ तर त्यो पर्याप्त छैन । हाम्रो समग्र कार्यक्रमको समीक्षा सहित आत्म समीक्षा पनि आवश्यक हुन्छ । ’ उनले आफ्नै आर्थिक वर्षमा हरेक महिनामा मन्त्रालयमा बैठक वसेर कार्ययोजना बनाउँने र प्रत्येक निकायले प्रगति रिपोर्ट बुझाउँनु पर्ने भन्दै त्यसको लागि मन्त्रालयले गर्नु पर्ने सहजीकरण

गर्ने प्रतिबद्धता पनि जनाएकी छन् । उक्त कार्यक्रममा सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयका सचिव कृष्ण बहादुर राउतले हरेक काममा सञ्चार प्रविधिले सहयोग गरिरहेको अवस्थामा, त्यसबाट सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावहरु देखिरहेको बताउँदै त्यसलाई कसरी ऐन, कानुन, कार्यक्रम र अन्य नीतिगत कुराहरु बाधेर लाने भन्ने कुरालाई मन्त्रालयले निषेध गर्नु पर्ने औल्याए । बजेट भन्दा पनि यस्तो महत्वको विषयलाई अगाडि बढाउनु पर्छ । विगतको समीक्षा गर्दै अबको आर्थिक वर्षमा राम्रो काम गर्ने प्रतिवद्धता जनाउँदै यसका लागि कानुन, अर्थ मन्त्रालय लगायतका मन्त्रालयहरूको सहयोग आवश्यक हुने बताए । सूचना प्रविधि र दूर सञ्चारको क्षेत्रमा नियामक निकाय दूरसञ्चार प्राधिकरण र दूर सञ्चार सेवा दिने कम्पनीहरु समग्र देशलाई सञ्चारसँग जोड्नका लागि यसको धेरै ठूलो हात रहेको उल्लेख गर्दै सचिव राउतले यो क्षेत्रमा नेपाल दूर सञ्चार प्राधिकरण गतिशील रुपमा अगाडि लानु पर्ने पनि बताए ।

फरक....

यस्तो होइन, यो भन्दा फरक खालको संविधान आउँथ्यो तर, दुर्भाग्य ! हाम्रो चेतना कहाँ छ भने अशोक राईले त पाँच सिट पायो ।’

२०७० सालको संविधानसभाको निर्वाचनमा पहिचान र समानताको नारा लगाएर चुनावमा जाँदा तत्कालीन संघीय समाजवादी पार्टीले पाँच सिट मात्र पाएको स्मरण गर्दै मन्त्री राईले भने, ‘अहिले हामी भन्छौं- संविधान ठीक ढंगको आएन, संविधानले हाम्रो भावनाको कदर गरेन भन्ने भनाइ प्रति ईङ्गित गर्दैर भावनालाई कदर नगर्ने खालको शक्तिलाई भोट दिएपछि के हुन्छ ?’ भन्ने प्रश्न पनि गरेका थिए ।

भावी..

श्रेष्ठको साहसलाई पनि सबैले सम्मान गर्नु पर्ने मन्त्री किरातीको भनाइ थियो ।

उनले भने, ‘सामूहिकता नेपाली संस्कृति हो । हामी मिलेर नै राणा शासनको अन्त्य गरेको हो, पञ्चायत र राजतन्त्र अन्त्यका लागि पनि मिलेर नै लडेका हौं । म त भन्छु राष्ट्रिय सहमति गरेर अगाडि बढौं । अब पनि देश विकासका लागि पार्टीगत हिसाबले विभाजित हुने हो भने भावी पुस्ताको निम्ति त्यो महंगो पर्ने पनि बताएका छन् । यसैगरी मन्त्री किराती’ गत बिहीवार बिहानै त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको अनुगमन गरेका छन् । विमानस्थल अनुगमनका लागि मन्त्री किराती बिहान साढे ५ बजे नै विमानस्थल पुगेका थिए । अनुगमनका क्रममा मन्त्री किरातीले विमानस्थलको अवस्था आंशिक रुपमा सुधार हुँदै गएको उल्लेख गर्दै दिनरात खटेर विमानस्थललाई सफा बनाउने मजदुरहरूलाई धन्यवादसमेत दिएका छन् । मन्त्री किरातीले सामाजिक सञ्जाल फेसबुक मार्फत ‘दिनरात चौबिसै घण्टा खटेर देशको अनुहार (एयरपोर्ट) सफा बनाउने मजदुर (ब्युटिसियन)हरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिदै आंशिक सुधार हुँदैछ, आशा गरी पूर्ण सुधार हुने नै छ । एयरपोर्ट मात्र होइन एकदिन यो देश नै सफा हुनेछ’ भन्ने उद्धोष पनि गरेका छन् ।

संरचनागत...

जगमा रहेर समाजवादीको दिशामा अगाडि बढ्नु अबको आवश्यकता भएको बताए । पूर्वप्रधानमन्त्री भट्टराईले देशलाई अग्रगामी निकासका लागि सङ्गठन निर्माण अभियानलाई सुदृढ बनाउँदै नागरिकलाई त्यसको कित्यत्का लागि तयार रहन आग्रह गर्दै “अब संरचनागत स्वरूप परिवर्तन हुनुपर्छ । केन्द्रमा प्रत्यक्ष कार्यकारी राष्ट्रपति र प्रदेशमा मुख्यमन्त्री प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित भएर आउने व्यवस्था लागू हुनु पर्नेमा जोड दिदै हिजो पनि हामीले त्यही कुरा उठाएका थियौं । आज पनि त्यही कुरालाई जनात माफ्र लिएर जाँदैछौं । अबको आवश्यकता त्यही नै भएको प्रष्ट्याएका थिए ।

नेवा: खल....

र कोषाध्यक्षमा चन्द्र बहादुर राजभण्डारी चयन भएका छन् । बन्दसत्रले नवनिर्वाचित अध्यक्षलाई सदस्य तथा आमन्त्रित सदस्यहरु चयनको जिम्मेवारी दिएपछि उनीहरूको पनि कलस्टर अनुसार चयन गरिएको बताइन्छ । त्यस्तै नव निर्वाचित सदस्यहरुमा संगीता वज्राचार्य, विनित जोषिजु, कृष्णबहादुर श्रेष्ठ, सुशील गोशली र गोपाल वाटाज रहेका छन् ।

यस्तै संस्थागत तर्फबाट सन्तोष श्रेष्ठ, हर्कमान शाही र श्रवणलाल जोशी चयन भएका छन् । परिषदतर्फबाट सदस्यमा शान्तकुमार श्रेष्ठ र सुरेन्द्र श्रेष्ठ चयन भएका छन् । यस्तै अध्यक्षबाट मनोनित भएका सदस्यहरुमा रजनी श्रेष्ठ, विक्रम उदास, शान्तकुमार श्रेष्ठ, रिशव तिमिला र लील बहादुर श्रेष्ठ रहेका छन् ।

महिला.

एमालेकी नेतृ पुण्यकुमारी मगरले पनि बताउएकी छन् । उनका अनुसार

वि.सं २०७४ मा भएको स्थानीय तहको निर्वाचनमा निर्वाचित महिला वडा सदस्यको हैसियतले निर्वाचनपछि गाउँपालिकामा गठन गरिएको कार्यपालिकाको सदस्य भएरसमेत काम गरेको अनुभव बटुलेकी छु, “म हरेक समय सामाजिक काममै विताउने गरेकी छु । अघिल्लो कार्यकालमा काम गरेका जनप्रतिनिधिसँग केही न केही अनुभव हुन्छ । महिला भएकै कारणले हो वा अन्य कुनै कारण । अहिलेसम्म एकपटक पनि वर्तमान जनप्रतिनिधिले गाउँपालिकामा सञ्चालन हुने विकास योजनाका बारेमा छलफल गराएको छैन ती पूर्व महिला सदस्य गुनासो गर्नेछन् । त्यस्तै दित्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका -५ लफ्याङका पूर्व वडासदस्य शशिकला राईले महिला तथा दलित महिला सदस्यले आफ्नो हक अधिकारसँगै हरेक काममा समानता खोज्न जरुरी रहेको बताउँदै हामी हाम्रो हक, अधिकारका लागि एक्ला-एकै वौडिरहेका छौं । हाम्रो एकता नभइ त्यो सम्भव नहुने बताउँदै आगामी दिनमा सबैले एउटै आवाज बुलन्द गर्नु पर्ने अवस्था आएको छ । तब मात्र संविधानमा उल्लिखित समानता, समावेशीकरण र सहअस्तित्व कायम हुन सक्ने बताइन् ।

उक्त अन्त्क्रिया कार्यक्रममा जिल्लाका विभिन्न स्थानीय तहबाट निर्वाचित १० महिला तथा दलित महिला वडासदस्य सहभागी रहेका सबैको एउटै आवाज थियो, “हामीलाई पुरुष जनप्रतिनिधिले योजना निर्माण तथा बजेट विनियोजनमा सहभागी नगराई विभेदकारी व्यवहार गर्दै आएका छन् ।”

दलित महिला केन्द्र नेपालले ‘सी लिङ्ग’ महिला नेतृत्व कार्यक्रम अन्तर्गत ‘राजनीतिक दलमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी व्यवस्थापन र कार्यान्वयनमा अन्तर’ विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गरेको थियो ।

जिल्लास्थित राजनीतिक दल र स्थानीय तहमा निर्वाचित महिला तथा दलित महिला सदस्य, पत्रकारलगायतको सहभागिता रहेको अन्तरक्रियामा संविधानसभा सदस्यद्वय दुर्गा जयन्ती राई र पर्शुराम रम्तेलले सहजीकरण गरेका थिए ।

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी नेकपा (माओवादी केन्द्र)का तत्कालीन १नम्बर प्रदेश समिति सदस्य टंक थापाले अहिले महिला, दलित, आदिवासी जनजातिलगायत जति पनि पछाडि पािरएका व्यक्ति तथा समुदायले प्राप्त गरेका उपलब्धि माओवादीले गरेको दशवर्षे जनयुद्धको जगबाट सम्भव भएको दाबी गर्दै मुलुकमा जति पनि प्रगतिशील उपलब्धि छन् ती सबै माओवादीका कारण प्राप्त भएका हुन् । यसलाई संस्थागत हुन नदिन विभिन्न षड्यन्त्र शुरु भएको औल्याउँदै “प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्न फेरि पनि एकपटक एकताबद्ध हुनुपर्ने अवस्था आएको छ । अन्यथा पहिलेकै अवस्थामा देश पुग्ने भएकोले वेलैमा सबै सजग हुनु पर्ने बताए । त्यस्तै जनता समाजवादी पार्टी (जसपा)का युवा नेता अञ्जल राईले आफ्नो पार्टीले उत्पीडनमा परेका हरेक समुदायको पक्षमा वोलिरहेको बताए । त्यस्तै राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी (राप्रपा) खोटाङका जिल्ला सदस्य शिवकुमार भट्टराईले आफूहरु

पनि राज्यले लिएको समानुपातिक समावेशीकरणको नीतिलाई कार्यान्वयन गर्ने अभ्यासमा रहेको जानकारी दिए । दलित महिला केन्द्र नेपालका अध्यक्ष दुलारी हरिजनकोसमेत उपस्थिति रहेको थियो । स्वीस सरकार विकास सहयोग कार्यक्रम (एसडिसी), अष्ट्रेलियन एड र माण्डवीको आर्थिक सहयोगमा सञ्चालित ‘सी लिङ्ग’ महिला नेतृत्व कार्यक्रम जिल्लाका दुई नगरपालिका सहित आठ स्थानीय तहमा सञ्चालन भइरहेकोठ जानकारी परियोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक इन्दु राईले दिएको छन ।

कर्मचारी.....

छन् भन्नु, महासचिवमा अविलाल राई, सचिवद्वयमा योग्यप्रसाद राई, जंगबहादुर राई, कोषाध्यक्षमा ध्यानविर राई, सह-कोषाध्यक्षद्वयमा विश्वनाथ राई र चन्द्रशेर राई निर्वाचित भएका छन् । कर्मचारी मञ्चका अध्यक्ष सहितका सबै पदाधिकारी, सदस्यहरु सर्वसम्मत रुपमा निर्वाचित भएका हुन् । यस्तै कार्यसमितिको सदस्यहरुमा क्रमशः अञ्जना राई, रञ्जना राई, सदन राई, पूजा राई, हिराधन राई, सन्जिव राई, बलराम राई, खोमबहादुर राई, शान्तराज राई, रेखा राई, खम्बरराज राई, शकुन्तला राई, नानुकला राई, नवीन राई, संगम राई, विकास राई, तारादेवी राई, उपाकुमारी राई, धनमाया राई, मैया राई, विनोद राई र जितवहादुर राई रहेका छन् ।

किरात कर्मचारी मञ्चमा विभिन्न सरकारी निकायहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूको छाता मञ्च (संगठन) हो । हाल देशभर करिव दुई हजार पाँच सय किरात राईहरु सरकारी कर्मचारीको रुपमा कार्यरत छन् ।

उक्त कर्मचारी मञ्चको उद्घाटन जनता समाजवादी पार्टी =जसपा) नेपाल,संघीय परिषद् अध्यक्षसमेत रहेका शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्री अशोक राईले गर्दै कर्मचारीले नागरिकको सेवा,सुविधामा ध्यान दिन पर्ने बताउँदै असल राष्ट्र सेवकको भूमिका निर्वाह गर्न चुक्नु नहुने के बताए ।

वेपता.

खोजतलास केन्द्रमा राखिएको छ भने तीन वालिकालाई रुपन्देहीकै एक आवास गृहमा राखिएको बताइएको छ । बालबालिका इण्डियासम्म के-कसरी पुगे भन्ने बारे थप अनुसन्धान प्रक्रियाका लागि बालिकालाई आवास गृहमा राखिएको हो । त्यसरी उद्धार गरिएका मध्ये दार्चुलाकी बालिका घरबाट भागेर हिँडेको र दिल्लीको मेट्रो स्टेशनमा फेला पारिएको केआइएनका निर्देशक जोशीले बताएका छन् । निर्देशक जोशीका अनुसार पाल्पाकी बालिकालाई लागूऔषध प्रयोगकर्ताले सीमा नाकामा भएको चेकजाँचमा बुहारी भनि भुक्त्याएर पु-याइएको बताएका थिए । ती बालिकालाई रेलवे स्टेशनबाट उद्धार गरिएको हो । पर्साकी बालिका दिल्लीमा खोजतलास गर्ने क्रममा खाली कोठामा बन्धक बनाएर राखिएको अवस्थामा फेला पारिएको थियो । चारैजना बालकलाई दिल्लीबाट उद्धार गरिएको केआइएनले जनाएको छ । “प्रहरी तथा इण्डियास्थित नेपाली दूतावासले केआइएन इन्डियालाई केश फरवाड गर्नु हुन्छ । त्यही आधारमा काम गछौं”, निर्देशक जोशीले भने, “भेटिनेभन्दा नभेटिने बालबालिकाको संख्या धेरै छ । सन् २०१८ देखि

अहिलेसम्म केआइएनले पाँच सय बढी महिला तथा बालबालिकाका उद्धार गरेको बताएको छ ।इण्डियामा धेरै जनसंख्या भएकाले कुन क्षेत्रमा छ भनेर पत्ता लगाउन निकै समस्या हुने र इण्डियन प्रहरीको सहयोगमा उद्धारको काम गरिरहेको बताएका छन् ।

सुनुवार...

राष्ट्रसेवक समाजले सुनुवार समुदायका राष्ट्र सेवामा आबद्ध भएका सम्पूर्ण सुनुवारहरूलाई एकताबद्ध गर्ने उद्देश्यले संस्था स्थापना हुनु ऐतिहासिक भएको भन्दै संस्थापक पदाधिकारीहरूलाई शुभकामना व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा कानुन, नीति, कार्यक्रम निर्माणको तहमा आफूलाईसमेत राष्ट्र सेवकहरूबाट सहयोग पुग्ने बताउँदै सुनुवार राष्ट्रसेवक समाजले राष्ट्र सेवामा रहनु भएका सुनुवारहरूको एकिन तथ्यांक संकलन गरी प्रकाशन गर्नेछ र कुन-कुन क्षेत्रमा, मन्त्रालय तथा कार्यालयहरूमा को-को कार्यरत छन् भन्ने तथ्यांक प्राप्त हुनका साथै त्यसले कार्यगत प्रक्रियामा थप सहजता मिल्ने बताइन् । सभाको विशेष अतिथि सुनुवार सेवा समाजका अध्यक्ष अमृत बहादुर सुनुवारले जातिगत संस्थाको रुपमा कानुनी मान्यता प्राप्त संस्था सुनुवार सेवा समाज भएको बताउँदै सुनुवार राष्ट्रसेवक समाज स्थापना हुनु अत्यन्त जरुरी रहेकाले संस्था स्थापनामा आफ्नोसमेत सहकार्य रहेको उल्लेख गर्दै अध्यक्ष सुनुवारले समसायिक विषयलाई उद्भूत गर्दै सामाजिक सञ्जालको बढ्दो दुरुपयोग भएको र विभिन्न नकरात्मक टिकाटिप्पणीलाई रोक्नु पर्ने बताए । सुनुवार जातिको पहिचानर्जानित विषयलाई लिएर सामाजिक सञ्जालमा विभिन्न टिकाटिप्पणी हुनुले सुनुवार समुदायको भावनामा आँच पुगेको र यस्ता कार्यमा आफ्नै समुदायका महानुभावहरूलेसमेत जथाभावी टिकाटिप्पणी गर्नु नहुने र त्यस्ता पोष्टमा कमेन्ट तथा शेयर नगरी रिपोर्ट गर्नु पर्ने बताउँदै सकारात्मक विषयहरूको विषयमा मात्र ध्यान दिनुपर्ने बताए । त्यस्तै,राष्ट्रसेवक समाजका अध्यक्ष अमरदीप सुनुवारले संस्थाको नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दै सुनुवार राष्ट्रसेवक समाजले शासित वर्गको रुपमा रहेको सुनुवार समुदायलाई कुशल शासकमा परिणत गर्न राजनीतिक प्रतिनिधित्वका लागि मुख्य भूमिका खेल्ने बताउँदै

समाजको नीति तथा कार्यक्रममा सुनुवार राष्ट्रसेवक समाजको विधान बमोजिम राष्ट्रसेवक सुनुवार कर्मचारीहरूलाई सदस्यता वितरण गरी समावेशी लोकतन्त्रलाई सार्थक बनाउन राष्ट्र निर्माण तथा राज्य निर्माणमा सुनुवार राष्ट्रसेवकहरूको सहभागिता प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्न सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वयात्मक पहल गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू रहेको बताए ।

समाजको प्रथम वार्षिक साधारणसभा कार्यक्रममा नेपाली सेनाका सहायक रथी राजेन्द्र प्रसाद सुनुवार सेवा निवृत्त हुनु भएकोले उनको सेवा निवृत्त जीवन थप फलदायी रहोस् भन्ने कामना गर्दै दोसल्ला ओढाइ सम्मान पत्रका साथ विशेष सम्मान गरिएको थियो भने, नेपाल प्रहरीका विनोद कुमार सुनुवार प्रहरी नायव उपरीक्षकमा पदोन्नति भएकोमा प्रसंशापत्रद्वारा सम्मान गरिएको थियो ।

पानीको स्रोत तथा वितरण प्रणाली सफा राखौं

➤ **पानीका मुहान तथा स्रोतलाई सफा र सुरक्षित राखौं ।**

➤ **खानेपानीको मुहान तथा स्रोतमा गाईवस्तु, चराचुरुङ्गी तथा अन्य जीवजन्तु छिर्ने नसक्ने गरी तारबार गरौं ।**

➤ **पानीको मूल, पानी प्रशोधन यन्त्र तथा पानी भण्डारण गर्ने ट्याङ्की समयसमयमा सफा गरौं ।**

➤ **घर तथा सार्वजनिक स्थलका पानी ट्यांकी, धाराका टुटी तथा पानी संकलन गरिएका**

भाँडा समयसमयमा सफा गरौं ।

नेपाल सरकार

विज्ञापन बोर्ड

* स्वतन्त्र पत्रकार, प्रकाशक/सम्पादक: विश्वराज किरात * मो. 9851313657, 9803166533 * फ्याक्स नं. 55429941 * विशेष प्रतिनिधि: आई. वी. लिम्बू * प्रमुख व्यवस्थापक: वी.के. बान्तवा राई * कानुनी सल्लाहकार: अधिवक्ता जुनमाया राई *

G.P.O. Box No. 7412 * Charkhalroad, Dillibazar, Kathmandu * email: sumnimaweeklly@gmail.com * कम्प्युटर : श्रीसा मगर * मुद्रण : शर्मिला प्रिन्टर्स, डल्लु, काठमाडौं ।